MARCI

TULLII CICERONIS EPISTOLARUM

Libri quatuor,

Cum postremis *H. Stephani*, & *D. Lambini* editionibus diligenter collati, *& quàm accuratissimè* emendati:

A

JOANNE STURMIO

puerili educationi confecti.

K-14-19

Huic Editioni accesserunt Græca *Latinis expressa.*

BIBL. CANT. ACAD.

CANTABRIGIÆ.
Ex typographia celeberrimæ Academiæ *Typographorum.* 1631.

1077:99

JOANNES STURMIUS JACOPO STURMIO FRATRI S.

AUdiviſti ſæpe (ut memini) ex me, *Jacobe* frater, ſtudiorum noſtrorum finem, rerum cognitionem, & orationis elegantiam eſſe debere. Rerum etiam doctrinam, ſine ſapientia religionis minimùm prodeſſe; & dicendi rationem abſque optimorum ſcriptorum aſſidua lectione atque artificioſa imitatione non comparari talem, qualem deſideramus. Itaque ſæpenumero dixi (ſi meminiſti) ad religionem pueros excitandos eſſe, & proponendum illis in ſcholis Ciceronem: quorum altera mentem, alter linguam optimè poſſit informare. Sed habenda ratio eſt, in educatione linguæ, non ſolùm ætatum, ſed etiam virium & ingeniorum. Ab Epiſtolis principium rectè ſumi poteſt, ſi deligantur, quæ argumento faciles ſunt, & ſunt rerum non ignotarum, atque hujuſmodi verbo-

rum, quæ in noſtra manſerunt conſuetudine. Hanc rationem ego in hiſce quatuor libris conficiendis ſecutus ſum: neq, artificioliſſimè, neq; ſapientiſſimè ſcriptas Epiſtolas delegi, ſed quæ à pueris intelligi poſſent, & haberent noſtræ conſuetudinis verba, & ſermonis quotidiani ſententias, earúmq; formas, nobis quidem non uſitatas, ſed tamen apertas, & elegantes, & doctas. Hæc ego ad te mitto, quò videas me in eadem adhuc eſſe ſententia, in qua fui olim. Amabo te, optatiſſime frater, perge porrò in hoc literarum curriculo progredi. Audio nihil de ſtudiis tuis; abſum procul: metuo valde, cùm cogito poſſe fieri, ut non meis optatis, & patris expectationi ſatisfacias. Expecto literas tuas, ut intelligam, tum quantum profeceris, tum quantum de te poſſimus deinceps ſperare. Vale.

Argentinæ, tertio Calendas Februarii.

Anno 1539.

M. T. CICERO TERENTIÆ

Salutem plurimam Dicit.

Fam. lib. 14. Epist. 22.

SI vales, bene est; ego valeo. Nos quotidie tabellarios vestros expectamus: qui si venerint, fortasse erimus certiores, quid nobis faciendum sit, faciemúsq; te statim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Cal. Septemb.

M.T.C, Terentiæ S.P.D. Fam. lib. 14. Epist. 21.

SI vales, bene est; ego valeo. Da operam ut convalescas: quod opus erit, ut res tempúsq; postulat, provideas atq; administres, & ad me de omnibus rebus quàm sæpissime literas mittas. Vale.

M.T.C Terentiæ S.P.D. Fam. lib. 14. Epist. 8.

SI vales, bene est; ego quidem valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentissimè. Nam mihi & scriptum, & nunciatum est, te in febrim subitò incidisse. Quòd celeriter me fecisti de Cæsa-

ris literis certiorem, feciſti mihi gratum. Item poſthac, ſi quid opus erit, ſi quid acciderit novi, facies ut ſciam. Cura ut valeas. Vale. Datum 4. Non. Jun.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam. lib. 14. Epiſt. 24.

SI vales, bene eſt; valeo. Nos neq; de Cæſaris adventu, neq; de literis quas Philotimus habere dicitur, quicquam adhuc certi habemus. Si quid erit certi, faciam te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale. Tertio Idus Sextiles.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam. lib. 14. Epiſt. 23.

SI vales, bene eſt; valeo. Reddita mihi jam tandem ſunt à Cæſare literæ ſatis liberales; & ipſe opinione celeriùs venturus eſſe dicitur. Cui utrùm obviàm procedam, an hîc eum expectem, cùm conſtituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Prid. Idus Sex.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam. lib. 14. Epiſt. 17.

SI quid haberem quod ad te ſcriberem, facerẽ id, & pluribus verbis, & ſæpius. Nunc quæ ſunt negotia vides. Ego autem quomodo ſim affectus, ex Lepta & Trebatio poteris cognoſcere. Tu fac, ut tuã, & Tullia valetudinẽ cures. Vale.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam. lib. 14. Epiſt. 15.

SI vales, bene eſt, valeo. Conſtitueramus, ut ad te antea ſcripſeram, obviàm Ciceronem Cæſari mittere: ſed mutavimus conſilium, quia de illius

illius adventu nihil audiebamus. De cæteris rebus etsi nihil erat novi, tamen quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sicca poteris cognoscere. Tullium adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. 12. Calend. Quintiles.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam. lib. 14. Epist. 19.

IN maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliæ nostræ: de qua nihil est quod ad te plura scribam, tibi enim æquè magnæ curæ esse certò scio. Quòd me propiùs vultis accedere, video ità esse faciendum: etiam antè feciſſem; sed me multa impediêrunt, quæ nè nunc quidem expedita sunt. Sed à Pomponio expecto literas, quas ad me quamprimum perferendas cures velim. Da operam ut valeas.

M.T.C Terentiæ S.P.D. Fam. lib. 14. Epist. 12.

QUòd nos in Italiam salvos venisse gaudes, perpetuò gaudeas velim. Sed perturbati dolore animi, magnisq; injuriis, metuo nè id consilii ceperimus, quod non facilè explicare possimus. Quare, quantum potes, adjuva. Quid autem possis, mihi in mentem non venit. In viam quòd te des hoc tempore, nihil est: & longum est iter, & non tutum. Et nè video quid prodesse possis, si veneris. Vale. Datum pridie Nonas Novemb. Brundusii.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam. lib. 14. Epist. 11.

SI vales, bene est; valeo. Tullia nostra venit ad me pridie Idus Jani, cujus summâ virtute & singulari

singulari humanitate, graviore etiam sum dolore affectus, nostra factum esse negligentiâ, ut longè alia in fortuna esset, atque eius pietas ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Cæsarem mittere & cum eo Cneum Saluſtiũ. Si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam diligenter cura. Vale. 17. Calend. Quint.

M. T. C. Tyroni S. P. D. Fam. lib. 16 Epiſt. 2.

SEptimum jam diem Corcyræ tenebamur: Qu. autem pater, & filius Buthroti ſolliciti eramus de tua valetudine mirum in modum: nec mirabamur nihil à te literarum; iis enim ventis iſtinc navigatur, qui ſi eſſent, nos Corcyræ non ſederemus. Cura igitur te, & cõfirma, & cùm commodè, & per valetudinem, & per anni tempus navigare poteris, ad nos amantiſſimos tui veni. Nemo nos amat, qui te non diligit. Charus omnibus expectatúſq; venies. Cura ut valeas etiam atque etiã. Tyro noſter Vale. 15. Cal. Novemb. Corcyræ.

M. T. C. Tyroni S. P. D. Fam. 16 4.

NOn queo ad te, nec lubet ſcribere quo animo ſim affectus; tantùm ſcribo, & tibi, & mihi maxima voluptati fore, ſi te firmum quamprimum videro. Tertio die abs te ad Alyziam acceſſeramus. Is locus eſt citra Leucadem ſtadia 120. Leucade aut teipſum aut tuas literas à Marione putabam me acceperum. Quantum me diligis, tantum fac ut valeas, vel quantum te à me ſcis diligi. Nonis Novemb. Alyziæ.

Cicero

Cicero filius Tyroni S.P.D Fam.lib.16.Epist.25.

ETsi justâ & idoneâ usus es excusatione intermissionis literarum tuarum, tamen id nè sæpius facias rogo. Nam etsi de republica, rumoribus, & nuntiis certior fio, & de suâ in me voluntate semper ad me perscribit pater: tamen de quavis minima re scripta à te ad me Epistola semper fuit gratissima. Quare cùm imprimis tuas desiderem literas... te committere, ut excusatione potiùs expleas officium scribendi, quàm assiduitate literarum. Vale.

M.T.C. Servitio Sulp. S P. D. Fam. lib. 13 Epist. 25.

HAgesaretum Larissæum, magnis meis beneficiis ornatus in consulatu meo, memor, & gratus fuit, méq; postea diligentissimè coluit. Eum tibi magnopere commendo, ut & hospitem & familiarem meum, & gratum hominem, & virum bonum, & principem civitatis suæ & tuâ necessitudine dignissimum. Per gratum mihi feceris, si dederis operam ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

M.T.C. Trebatio S.P.D. Fam. 7 18.

EPistolam tuam, quam accepi ab L. Arruntio, conscidi tunocentem: nihil enim habebat, quod non vel in concione recte legi posset. Sed & Arruntius ità te mandâsse aiebat, & tu adscripseras. Verùm illud esto: nihil te ad me postea scripsisse demiror, præsertim tam novis rebus. Vale.

M. T.C.

M. T. C. Q. Val. Q. Fil. S. D Fam. 13. ex Epist. 6.

P. Cornelius, qui tibi has literas reddidit, est mihi à P. Cuspio commendatus: cujus causâ, quantopere cuperem, deberémque, profectò ex me facilè cognovisti. Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspius quàm maximas, quamprimum, quàm sapissime, gratias agat. Vale.

M. T. C. S. P. D C. Memmio. Fam. lib. 13. Epist. 3.

Avlum Fusium, unum ex meis intimis, observantissimum, studiosissimúmq; nostri, eruditum hominem, & summâ humanitate, tnâque amicitiâ dignissimum, velim ità tractes, ut mihi coràm recepisti. Tam mihi gratum ideris, quàm quod gratissimum. Ipsum praterea summo officio, & summâ observantiâ tibi in perpetuum devinxeris. Vale.

M. T. C S. P D. Cornificio. Fam. lib 12. Epist. 27.

SExtus Ausidius, & observantiâ, quâ me colit, accedit ad proximos; & splendore, equiti Romano nemini cedit. Est autem ità temperatis moderatísque moribus, ut summa severitas summa cum humanitate jungatur. Cujus tibi negotia, quæ sunt in Africa, ità commendo, ut majore studio, magísve ex animo commendare non possim. Pergratum mihi feceris, si dederis operam ut is intelligat meas apud te literas maximum pondus habuisse. Hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.

Cicero

Cicero Basilio S.P.D.Fam. 6.15.

TIbi gratulor, mihi gaudeo; te amo, tua tueor. A te amari, & quid agas, quídq; istîc agatur certior fieri volo. Vale.

D. Brutus Imp. M.T.C.S.P.D.Fam.11.4.

SI de tua in me voluntate dubitarem, multis à te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerêre: sed profectò est ità, ut mihi persuasi, me tibi esse curæ. Progressus sum ad Transalpinos cum exercitu, non tam nomen captans imperatorium, quàm cupiens militibus satisfacere, firmósq; eos ad tuendas nostras res efficere; quod mihi videor consecutus: nam & liberalitatem nostram, & animum sunt experti. Cum omnium bellicosissimis bellum gessi: multa castella cepi; multa vastavi. Non sine causa ad Senatum literas misi. Adjuva nos tuâ sententiâ: quod cùm facies, ex magna parte communi commodo inservieris. Vale.

M.T.C. Servio Sulpitio S.P.D. Fam. 13.21.

ASclapone Patrensi medico utor valde familiariter, ejúsque tum consuetudo mihi jucunda fuit, tum etiam ars, quam sum expertus in valetudine meorum: in qua mihi tum ipsâ scientiâ, tum etiam fidelitate, benevolentiâque satisfecit. Hunc igitur tibi commendo: & à te peto, ut des operam, ut intelligat diligenter me scripsisse de se, meámque commendationem usui magno sibi fuisse. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

M.T.C.

M.T.C.Appio S.P.D Fam.10.29.

DE meo studio erga salutem & incolumitatẽ tuam, credo te cognoscere ex literis tuorum: quibus me cumulatissimè satisfecisse certò scio; nec iis concedo, quanquam sunt singulari in te benevolentiâ, ut te salvum malint, quàm ego. Illi mihi necesse est concedant, ut tibi plus quàm ipsi, hoc tempore prodesse possim: quod quidem nec destiti facere, nec desistam: & jam in maxima re feci, & fundamenta jeci salutis tuæ. Tu fac bono animo magnóq; sis, méq; tibi nullâre defuturum esse confidas. Pridie Nonas Quintiles. Vale.

M.T.C.Mario S.P.D. Fam.7.4.

AD viii. Calen. Julias, in Cumanum veni cũ Libone tuo, vel nostro potiùs: in Pompeianum statim cogito; sed faciam te antè certiorem. Te cùm semper valere cupio, tum certè, dum hic sumus. Vides enim quanto pòst unà futuri sumus. Quare si quid constituti cum podagra habes, fac in alium diem differas. Cura igitur ut valeas, & me hoc biduo, aut triduo expecta. Vale.

Cicero Planc. Imp Cons. D. S.P.D. Fam. 10 14.

O Gratam famam biduo ante victoriam de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis! atqui etiam hostibus fusis, spes omnis in te est. Fugisse enim ex prælio Mutinensi dicuntur notissimi latronũ duces. Est autẽ non mi[illegible]ratum extrema delere, quàm prima depe[illegible] quidem expectabam jam tuas literas, idq; cum mul-

tis

tis. Sperabámq; etiam Lepidum temporibus admonitum, tibi & Reipub. satis esse facturum. In illam igitur curam incumbo, mi Plance, ut nequa scintilla teterrimi belli relinquatur. Quod si erit factum, & Rempub. divino beneficio affeceris, & ipse æternam gloriam consequêre. Tertio Idus Maii. Vale.

M Cic. Papirio Præto S. P. D. Fam 9. 23.

HErì veni in Cumanum: cras ad te fortasse. Sed cùm certum sciam, faciam te paulò antè certiorem. Etsi Marcus Ceparius, cùm mihi in sylva gallinaria obviam venisset, quæsissémq; quid ageres, dixit te in lecto esse, quod ex pedibus laborares: tuli scilicet molestè, ut debui: sed tamen constitui ad te venire, ut & viderem te, & viserem, & cœnarem etiam. Non enim arbitror, coquum etiam te arbitrium habere. Expecta igitur hospitem cùm minimè edacem, tum inimicum cœnis sumptuosis. Vale.

M. Cicero S. D. Cn. Planc'o. Fam. 4. 15.

ACcepi per breves tuas literas, quibus id quod scire cupiebam, cognoscere non potui: cognovi autem id, quod mihi dubium non fuit. Nam quàm fortiter ferres communes miserias, non intellexi; quàm mè amares, facilè perspexi: sed hoc sciebam: illud si scîssem, ad id meas literas accommodâssem. Sed tamen etsi antea scripsi quæ existimavi scribi oportere, tamen hoc tempore breviter te commonendum putavi, nè quo periculo te pro-

prio

prio existimares esse: in magno omnes, sed tamen in communi sumus. Quare non debes, aut propriam fortunam, aut præcipuam postulare, aut communem recusare. Quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus. Quod de te sperare, de me præstare possum. Vale.

Cicero Dolabellæ S.D.Fam.9 12.

GRatulor Baiis nostris: si quidem, ut scribis, salubres repentè factæ sunt. nisi fortè te amant, & tibi assentantur, & tamdiu dum tu ades, sunt oblitæ sui. Quod quidem si ità est, minimè miror cœlum etiã & terras vim suam, si tibi ità conveniat, dimittere. Oratiunculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum: quod non putâram. Itaque eam tibi misi; quam velim sic legas, ut causam tenuem & inopem, nec scriptione magnopere dignam. sed ego hospiti veteri & amico munusculum mittere volui levidense, crasso filo; cujusmodi ipsius solent esse munera. Tu velim animo sapienti fortiq; sis, ut tua moderatio, & gravitas aliorum infamet injuriam. Vale.

M.T.C. Imperatori M. Cœlio Ædili Curuli S.P.D.Fam.2.14.

MArco Fabio, viro optimo & homine doctissimo, familiarissimè utor: mirificé q; eũ diligo, cùm propter summũ ejus ingeniũ, summámq; doctrinã tum propter singularem modestiam: ejus negotium sic velim suscipias, ut si esset res mea. Novi ego vos magnos patronos. Hominem occi-

dae

dat oportet, quì vestrâ operâ uti velit: sed in hoc homine nullam accipio excusationem. Omnia relinques, si me amabis, cùm tuâ operâ Fabius uti volet. Ego res Romanas vehementer expecto, & desidero: imprimísq; quid agas scire cupio. Nam jam diu propter hyemis magnitudinem nihil novi ad nos afferebatur. Vale.

Cicero Trebatio S.P.D. Fam. 7. 22.

ILluseras herì inter scyphos, quòd dixeram controversiam esse, possétne hæres, quod furtum antea factũ esset, rectè furti agere. Itaque etsi domum bene potus, serò q; redieram, tamen id caput ubi hæc controversia est notavi, & descriptũ tibi misi: ut scires id, quod tu neminẽ sensisse dicebas, Sext. Ælium, M. Manilium, M. Brutum sensisse. Ego tamen Scævola, & Testa assentior. Vale.

M. T. C D. Bruto Imp S.P.D. Fam. 11. 15.

ETsi mihi tuæ literæ jucundissimæ sunt; tamen jucundius fuit, quòd in summa occupatione tua Planco Collegæ mandâsti, ut te mihi per literas excusaret; quod fecit ille diligenter: mihi autem nihil amabilius officio tuo, & diligentiâ. Conjunctio tua cum Collega, concordiáq; vestra, quæ literis communibus declarata est, S. P. Q. R. gratissima excidit. Quod superest, perge, mi Brute, & jam non cum aliis, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, præsertim ad te, quo magistro brevitatis uti cogito. Literas tuas vehementer expecto, & quidem tales, quales maximè opto. Vale.

M. Cic.

M. Cicero T. Furfano Prætori S.D. Fam. 6. 9.

CUm A. Cæcinna tanta mihi familiaritas consuetudóq; semper fuit, ut nulla major esse possit. Nam & patre eius, claro homine, & forti viro, plurimùm usi sumus; & hunc à puero, quòd & spem mihi magnã afferebat summæ probitatis, summæq; eloquentiæ, & vivebat mecum coniunctissimè, non solùm officiis amicitiæ sed etiam studiis communibus, sic semper dilexi, ut non ullo cum homine coniunctius viverem. Nihil attinet, me plura scribere quàm mihi necesse sit ejus salutem & fortunas, quibuscunq; rebus possim, tueri, vides. Reliquum est, ut cùm cognôrim, pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reipub. calamitatibus sentires, nihil à te petam, nisi ut ad eam voluntatem, quam tuâ sponte erga Cæcinnam habiturus esses, tantus cumulus accedat commendatione meâ, quanti me à te fieri intelligo. Hôc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

M. C. Cornificio Collegæ S. Fam. 12. 20.

GRatæ mihi tuæ literæ, nisi quòd Sinvessanum diversoriolum contempsisti: quam quidem contumeliam villa pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano, & Pompeiano reddideris, Πάντα περὶ πάντων. Sic igitur facies, méq; amabis, & scripto aliquo lacesses. Ego enim respondere facilius possum, quàm provocare. Quòd si, ut es, cessabis, lacessam; nè tua inertia etiam ignaviam afferat. Plura otiosus. Hæc, cùm essem in Senatu, exaravi. Vale.

Id est, omnia de omnibus.

M. T.

M.T.C. Cornificio S.P.D. Fam. 12.21.

CAius Anitius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum ſuorum cauſâ legatus eſt in Africam, legatione liberâ: eum velim rebus omnibus adjuves, operámque des, ut quàm commodiſſimè ſua negotia conficiat. Imprimiſque, quod ei chariſſimum eſt, dignitatem ejus tibi commendo. Idq; à te peto, quod ipſe in provincia facere ſum ſolitus non rogatus, ut omnibus Senatoribus lictores darem: quod idem acceperam, & cognoveram à ſummis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies, cæteríſq; rebus omnibus ejus dignitati, reiq; (ſi me amas) conſules. Id erit mihi gratiſſimum. Da operam ut valeas.

M.T.C.C. Caſſio S.P.D. Fam. 12.9.

BRevitas tuarum literarum me quoq; breviorem in ſcribendo facit: &, verè ut dicam, non ſatis occurrit quid ſcribam. Noſtras enim res in actis perferri ad te certò ſcio, tuas autem ignoramus. Tanquam enim clauſa ſit Aſia, ſic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppreſſo Dolobella: at is illos quidem conſtantes, ſed adhuc ſine auctore. Nos, confectum bellum cùm putaremus; repentè à Lepido tuo in ſummam ſolicitudinẽ adducti ſumus. Itaque perſuade tibi, maximam Reip. ſpem in te & in tuis copiis eſſe. Firmos omnino exercitus habemus: ſed tamen ut omnia (ut ſpero) proſperè procedant, multum intereſt te venire. Exigua eſt enim ſpes Reipublicæ; nam nul-

lam non libet dicere: sed quacunque est, ea despondetur anno consulatus tui. Vale.

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. 13. 30.

LVcius Manlius est Susis: is fuit Catinensis: sed est unà cum reliquis Neapolitanis civis Romanus factus, Decurióq; Neapoli. Erat enim adscriptus in id municipium, ante civitatem sociis, & Latinis datam. Ejus frater Catina nuper mortuus est: nullam omnino arbitramur de ea hæreditate controversiam eum habiturum: & est hodie in bonis. Sed quando habet præterea negotia vetera in Sicilia sua, & hanc hæreditatem fraternam, & omnia ejus tibi commendo, imprimísq; ipsum virum optimum, mihiq; familiarissimum, iis studiis literarum doctrinaq; præditum, quibus ego maximè delector. Peto igitur abs te, ut eum, sive aderit, sive non venerit in Siciliam, in meis intimis, maximéq; necessariis scias esse: Itáque tractes, ut intelligat meam commendationem sibi magno adjumento fuisse. Vale.

Tul. & Cic. F. & Q. Tironi humaniss. & op[illegible] S. P. D. Fam. 16. 1.

VIde quanta in te sit suavitas: duas horas Thyrei fuimus: Xenomanes hospes tam te diligit, quàm si vixerit tecum. Is omnia pollicitus est, quæ tibi essent opus: facturum puto. Mihi placebat, si firmior esses, ut te Leucadem deportares, ut ibi te planè confirmares. Videbis, quid Curio, quid Lysoni, quid medico placeat. Volebam ad te

Marienem

Marionem remittere; quem, cùm meliusculè tibi esset, ad me mitteres: sed cogitavi, unas literas Marionem afferre posse, me autem crebras expectare. Poteris igitur, & facies, si me diligis, ut quotidie sit Acastus in portu. Multi erunt quibus rectè literas dare possis, qui ad me libenter perferant. Equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem spem tui diligenter curandi in Curio habeo: nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius: et te totum trade: malo te paulò pòst valentem, quàm statim imbecillem videre. Cura igitur nihil aliud, nisi ut tu valeas: cætera ego curabo. Etiam atq; etiam vale. Leucade proficiscens, septimo Idus Novemb.

M.C. Pater & Fil. Q. Pat. & Fil. Tyroni S.F. 16. Epist. 7.

TErtiam ad te hanc epistolam scripsi eâdem die, magis instituti mei tenendi causâ, quia nactus eram cui darem, quàm quòd haberem quid scriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ. Ad tua innumerabilia [illegible] me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium; cùm valetudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me literas dabis, ut ego euntem Patras neminem prætermitto. Cura, cura te, mi Tiro: quando non contigit ut simul navigares, nihil est quòd festines: nec quicquam cures nisi ut valeas. Etiam atq; etiam vale. Septimo Idus Novemb. Actio, vesperi.

M.T.C.Tyronì S.P.D.Fam.16.12.

EGo verò cupio te ad me venire; sed viam timeo: gravissimè agrotâsti; inediâ, & purgationibus, & vi ipsius morbi consumptus es. Graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, siqua culpa commissa est. Jam ad id biduũ, quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuò ad reditum dies quinq. Ego in Formiano ad tertiũ Calend. esse volo. Ibi te ut firmũ offendam, mi Tyro, effice. Literulæ meæ, sive nostræ, tui desiderio oblanguerunt: hac tamen Epistolâ, quam Acastus attulit, oculos paulùm sustulerũt. Pompeius erat apud me, cùm hæc scribebam: hilarè & libenter ei cupienti audire nostra, dixi sine te omnia mea muta esse. Tu musis nostris para ut operas reddas; nostra ad diem dictum fient: docui enim te, fides ἔτυμον quod haberet. Fac planè ut valeas: nos adsumus. Vale xiiii. Calend. Januarii.

Proprietatem.

M.T.C.Curioni S.P.D.Fam.2.4.

EPistolarum genera multa esse non ignoras: sed unum illud certissimum, cujus causâ inventa res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire, aut nostrâ aut ipsorum interesset. Hujus generis literas à me profectò non expectas: domesticarum enim rerum tuarum habes & scriptores, & nuncios: in meis autem rebus nihil est sanè novi. Reliqua sunt epistolarũ genera duo, quæ me magnopere delectant: unum, familiare & jocosum; alterum, severum &

& grave. Vtrome minùs deceat uti, non intelligo. Jocérne tecum per literas? Civem mehercule non puto esse, qui temporibus his ridere possit. An gravius aliquid scribam? quid est, quod possit graviter à Cicerone scribi ad Curionẽ, nisi de Repub.? Atque in hoc genere hæc mea causa est, ut neq; ea quæ nunc sentio, velim scribere. Quãobrem, quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictũ est, utar eâ clausulâ, quâ soleo; téq; ad studium summæ laudis cohortabor. Est enim tibi gravis adversaria constituta & parata, incredibilis quædam expectatio: quam tu unâ re facillimè vinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam admiraris, quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis esse laborandum. In hanc sententiam scriberem plura, visi te tuâ sponte satis incitatũ esse confiderem: & hoc, quicquid attigi, non feci inflammandi tui causâ, sed testificandi amoris mei. Vale.

M.T.C. Bruto S.P.D. Fam. 13. 14.

LVcio Titio Strabone, equite Romano imprimis honesto & ornato, familiarissimè utor: omnia mihi cum eo intercedunt jura summæ necessitudinis. Huic in tua provincia pecuniã debet P. Cornelius. Eam res à Volcatio, qui Romæ jus dicit, rejecta in Galliã est. Peto à te hoc diligentiùs quàm si mea res esset (quò est honestius, de amicorum pecunia laborare, quàm de sua) ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas: operám dabis, quod tibi æquum & rectum videbitur,

ut quàm commodissimâ conditione libertus Strabonis, qui ejus rei causâ missus est, negotium conficiat, ad nummósq; perveniat. Id & mihi gratissimum erit, & tu ipse L. Titium cognosces amicitiâ tuâ dignissimum. Quod ut tibi cura sit, ut omnia solent esse quæ me velle scis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C S. D. T. Fabio. Fam. 5. 18.

ETsi egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum, propterea quòd nullam rem graviùs jamdiu tuli, quàm incommodum tuum: tamen te magnopere non hortor solùm, sed etiam pro amore nostro rogo atque oro, te colligas, virúmq; præbeas; & quâ conditione omnes homines, & quibus temporibus nati sumus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quàm fortuna abstulit: propterea quòd adeptus es, quod non multi homines novi; amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. Ea deniq; videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optimè actum cum eo videatur esse, qui quàm levissimâ pœnâ ab hac Repub. discesserit. Tu verò, qui & fortunas & liberos habeas, & nos cæteróq; necessitudine & benevolentiâ tecum conjunctissimos; quíque magnam facultatem sis habiturus, nobiscum, & cum omnibus tuis vivendi; & cùm unum sit judicium ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod unâ sententiâ, eâq; dubiâ potentiæ alicujus condonatum existimetur: omnibus his de causis debes istam molestiam quàm levissimè

vissimè ferre. Meus animus erit in te, liberósque tuos semper, quem esse vis, & qui esse debet. Vale.

M.T.C. Trebatio S.D. Fam. lib. 6. Epist. 11.

DOlabellam antea tantummodo diligebam: obligatus ei nihil eram, nec enim acciderat mihi opus esse: & ille mihi debebat, quòd non defueram ejus periculis. Nunc tanto sum devinctus ejus beneficio, quòd & antea in re, & hoc tempore in salute tua cumulatissimè mihi satisfecit, ut nemini plus debeã. Qua in re tibi gratulor ita vehementer, ut te quoq; mihi gratulari, quàm gratias agere malim. Alterum non omnino desidero, alterum verè facere poteris. Quod reliquum est, quando tibi virtus, & dignitas tua reditum ad tuos aperuit, est tua sapientia, magnitudinísq; animi, quid amiseris, obliviscì; quid recuperaveris, cogitare. Vives cum tuis, vives nobiscum: plus acquisivisti dignitatis, quàm amisisti rei familiaris. qua ipsa tum esset jucundior, si ulla res esset publica. Vestorius noster familiaris ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi valde grata est: eâq; te uti facilè patior, cùm apud alios, tum mehercule apud Syronẽ nostrum amicum. Qua enim facimus, ea prudentissimo cuiq; maximè probata esse volumus. Te cupio videre quamprimum. Vale.

Cicero Trebatio S. Fam. lib. 7. Epist. 14.

CHrysippus Vectius, Cyri architecti libertus, fecit, ut te non immemorem putarem mei:

salutem enim mihi tuis verbis nuntiavit. Valde jam lautus es, qui gravere literas ad me dare, homini præsertim propè domestico. Quòd si scribere oblitus es, minùs multi jam, te advocato, causâ cadent. Sin nostri oblitus es, dabo operam, ut istùc veniam, antequam planè ex animo tuo effluam. Sin æstivorum timor te debilitat, aliquid excogita ut feciſti de Britannia. Illud quidem perlibenter audivi ex eodem Chryſippo, te esse Cæsari familiarẽ: sed mehercle mallem, id quod erat æquius, de tuis rebus ex tuis literis quàm sæpissime cognoscere: quod certè ità fieret, si tu maluisses benevolentiæ, quàm litium jura perdiscere. Sed hæc jocati sumus, & tuo more, & nonnihil etiam nostro. Te valde amamus, nósque à te amari tum volumus, tum etiam confidimus. Vale.

M.T.C.C.Cassio S.P .D.Fam.lib. 12.Epist.8.

SCelus affinis tui Lepidi, summámq; levitatẽ, & incõstantiam, ex actis, quæ ad te mitti certò scio, cognoscere te arbitror. Itaq; nos, confecto bello, ut arbitrabamur, renovatum bellum gerimus: spémq; omnem in D. Bruto, & Planco habemus: si verũ quaris, in te, & in meo Bruto, non solùm ad præsens perfugiũ, si (quod nolim) adversi quid acciderit, sed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hîc de Dolabella audiebamus quæ vellemus: sed certos auctores non habebamus. Te quidem magnum hominem, & præsenti judicio, & reliqui tẽporis expectatione scito esse.

Hoc

Hoc tibi proposito, fac, ut ad summa contendas. Nihil est tantum, quod non populus Romanus à te perfici atque obtineri posse judicet. Vale.

M. T. C. M. Lepido S. P. D. Fam. 10. 27.

QVòd mihi, pro mea summa erga te benevolentia magnæ curæ est, ut quàm amplissimâ dignitate sis, molestè tuli te Senatui gratias non egisse, cùm esses ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter cives conciliandæ te cupidum esse lætor. Pacem eam si à servitute sejungis, consules & Reip. & dignitati tuæ: sin ista pax peditum hominem in possessionẽ impotentissimi dominatus restituturæ est, hoc animo scito esse omnes sanos, ut mortem servituti anteponant: Itaq; sapientiùs, meo quidem judicio, facies, si te in istam pacificationem non interpones, quæ neq; Senatui, neq; populo, neq; cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fies literìs. Tu, pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis. Vale.

M. Cicero Cn. Planc. Imp. Cons. Des. S. D. Fam. 10. 2.

MEum studium honori tuo pro necessitudine nostra nõ defuisset, si aut tutò in Senatum, aut honestè venire potuissem. Sed nec sine periculo quisquam liberè de Repub. sentiens, versari potest in summa impunitate gladiatorũ; nec nostræ dignitatis videtur esse, ibi sententiam de Repub. dicere, ubi me & meliùs & propiùs audiant armati, quàm Senatores. Quapropter in privatis rebus nullum neq; officium, neque studium meum

desidera-

desiderabis; nec in publicis quidem, si quid erit in quo interesse necesse sit, unquam deero, nè cum periculo quidem meo, dignitati tuæ. In his autem rebus, quæ nihilominus, ut ego absim, confici possunt, peto à te, ut me rationem habere velis & salutis & dignitatis meæ. Vale.

M.T.C.Papirio Pæto S.D. Fam. 9.17.

TAmen à malitia non discedis: tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum. Hoc videris dicere, cùm reges tam sint continentes, multò magis consulares esse oportere. Nescis me ab illo omnia expiscatum: rectà enim à porta domum meam venisse: neq; hoc admiror quòd non ad tuam potiùs; sed illud, quòd nec ad suam. Ego autem tribus primis verbis, Quid noster Paetus? At ille adjurans, nusquam se unquam libentiùs. Hoc si verbis assecutus es, aures ad te afferam non minùs elegantes: sin autem obsonio, peto à te, nè pluris esse Balbos, quàm disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed, si me expediero ut in ista loca venire possim, non committam, ut te serò à me certiorem factum putes. Vale.

C. Tribonius M.T.C.S.P.D. Fam. 12. Epist. 16.

SI vales, bene est. Athenas veni ad 11. Calend. Junii; atque ibi, quod maximè optabam, vidi filium tuum deditum optimis studiis, summâque modestiæ famâ. Qua ex re quantam voluptatem ceperim, scire potes, etiam me tacente. Non enim nescis, quanti te faciam, & quàm, pro nostro veter-

veterrimo, verissimóq; amore, omnibus tuis etiam minimis commodis, non modò tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. Nihil adolescente tuo, atq; adeò nostro (nihil enim mihi à te potest esse sejunctum) aut amabilius omnibus iis, qui Athenis sunt, est; aut studiosius earũ artiũ, quas tu maximè amas, hoc est, optimarum. Itaq; tibi, quòd verè facere possum, libenter quoque gratulor, nec minùs etiam nobis, quòd eum, quem necesse erat diligere, qualiscunq; esset, talem habemus, ut libenter quoq; diligamus. Qui cùm mihi in sermone injecisset, se velle Asiam visere; non modò invitatus, sed etiam rogatus est à me, ut id potissimùm nobis obtinentibus provinciam faceret. Cui nos & charitate & amore tuum officium præstituros non debes dubitare. Illud quoque erit nobis curæ, ut Cratippus unà cum eo sit, nè putes in Asia feriatum illum ab iis studiis, in quæ tuâ cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, ut video, & ingressum pleno gradu, cohortari non intermittemus, quò indies longiùs discendo, exercendóque se, procedat. Vos quid ageretis in Repub. cùm has literas dabam, non sciebã. Audiebam quædã turbulenta, quæ scilicet cupio esse falsa, ut aliquando otiosâ libertate fruamur: quod vel minimè mihi adhuc contigit. Ego tamen nactus in navigatione nostra pusillum laxamenti, concinnavi tibi munusculum ex instituto meo: & dictum, cum magno nostro honore à

te

*id est, in loquendo liberior.

*te dictum concluſi, & tibi infrà ſubſcripſi. In quibus verſiculis, ſi tibi quibuſdam verbis ἀθυρρήμοσι videbor; turpitudo perſonæ ejus, in quam liberiùs invehimur, nos vindicabit. Ignoſces etiã iracundiæ noſtræ, quæ juſta eſt in eiuſmodi & homines, & cives. Deinde, quî magìs hoc Lucilio licuerit aſſumere libertatis, quàm nobis? cùm, etiamſi odio pari fuerit in eos, quos læſit; tamen certè non magìs dignos habuerit, in quos tantâ libertate verborum incurreret. Tu, ſicut mihi pollicitus es, adjunges me quamprimum ad tuos ſermones. Namq; illud non dubito, quin, ſi quid de interitu Cæſaris ſcribas, non patiaris me minimam partem & rei, & amoris tui ferre. Vale, & matrem meóſq; tibi commendatos habe. vii. Calend. Jun. Athenis.

Cicero Curio S. P. D Fam. lib. 7. Epi. 41.

FAcilè perſpexi ex tuis literis (quod ſemper ſtudui) & me à te plurimi fieri, & te intelligere, quàm mihi charus eſſes. Quod quando uterque noſtrûm conſecutus eſt, reliquum eſt, ut officiis certemus inter nos, quibus æquo animo vel vincã te, vel vincar abs te. Acilio non fuiſſe neceſſe meas dari literas, facile patior. Sulpitii tibi operam intelligo ex tuis literis, non multũ opus fuiſſe, propter res tuas ità contractas, ut quemadmodũ ſcribis, nec caput nec pedes; equidem vellem utì pedes haberẽt, ut aliquando redires. Vides enim exarſiſſe jam veterem urbanitatem, ut Pomponius noſter

noſter ſuo jure poſſit dicere, niſi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam; ergò is tibi, nos ei ſuccedimus. Veni igitur, quæſo, nè tantũ ſemen urbanitatis unà cum republica intereat. Vale.

M.T.C. Acilio Proc. S.P.D. Fam. lib. 13. Epiſt. 32.

IN Aleſina civitate tam lautâ quàm nobili, cõjunctiſſimos habeo & hoſpitio & familiaritate M. & C. Clodios, Archagathum, & Philonem: ſed vereor, nè, quia complures tibi præcipuè commendo, exæquare videar ambitione quadam commendationes meas: quanquam à te quidem cumulatè ſatis fit & mihi, & meis omnibus. Sed velim ſic exiſtimes, hanc familiam, & hos mihi maximè eſſe conjunctos vetuſtate, officiis, benevolentiâ. Quamobrem peto à te majorem in modum, ut his omnibus in rebus, quantum tua dignitas, fidéſq; patietur, commodes. Id ſi feceris, erit mihi vehementiſſimè gratum. Vale.

M.T.C. Acilio Proc. S.P.D. Fam. lib. 13. Epiſt. 33.

CN. Otacilio Naſone utor familiariſſimè; citò prorſus, ut illius ordinis nullo familiariùs: nam & humanitate ejus, & probitate, in conſuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil jam opus eſt expectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo ſic utor, ut ſcripſi. Habet is in provincia tua negotia, quæ procurant liberti, Hilarius, Antigonus, Demoſtratus; quos tibi, negotiáq; omnia Naſonis non ſecùs commendo, ac ſi mea eſſent. Gratiſſimum mihi feceris, ſi intellexero

lexero, hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

M.T. C. Acilio Proc. S.P.D. Fam. lib. 13. Epist. 34.

AVitum mihi hospitium est cum Lysone Lysonis filio Lilybætano, valdéq; ab eo observor, cognovíq; dignum & patre & avo: est enim nobilissima familia. Quapropter commendo tibi majorem in modum rem, domúmq; ejus; magnóq; opere abs te peto, cures ut intelligat meam commendationem maximo sibi apud te & adjumento, & ornamento fuisse. Vale.

M.T.C. Acilio Proc. S.P.D. Fam. lib. 13. Epist. 35.

CAius Avianus Philoxenus, antiquus est hospes meus, & prater hospitium, valde etiam familiaris: quem Cæsar meo beneficio in Novocomenses retulit. Nomen autem Aviani consecutus est, quòd homine nullo plus est usus, quam Flacco Aviano, meo (quemadmodum te scire arbitror) familiarissimo. Quæ ego omnia collegi, ut intelligeres non vulgarem esse commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, ut omnibus rebus quod sine molestia tua facere possis, ei commodes, habeásq; in numero tuorum; perficiásq; ut intelligat has literas meas magno sibi usui fuisse. Erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

Cicero Planco Imp. Cons. Design. S.P.D.
Fam. lib. 10. Epist. 13.

VT primùm potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornando, quod

quod positum ẽsset aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipso senatusconsulto poteris cognoscere: ità enim est perscriptum, ut à me descripto dicta sententia est: quã senatus frequens sequutus est summo studio, magnóq; consensu. Ego, quanquam ex tuis literis quas mihi misisti, perspexeram te magis judicio bonorum, quàm insignibus gloriæ delectari; tamen considerandum nobis existimavi, etiamsi tu nihil postulares, quantum tibi à Rep. deberetur. Tu contexes extrema cum primis. Qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. Itaq; Homerus non Ajacem nec Achillẽ, sed Ulyssem appellavit πολίπορθον. id est, urbium expugnatorem.

M.T.C.C. Cassio S.P.D. Fam. lib. 12. Epist. 6.

QVi status rerum fuerit tum cùm has literas dedi, scire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono, & optimè de repub. sentiente: nam quid dicam cupidissimo tui, qui, domo & fortunis relictis, ad te potissimùm profectus sit? Itaq; eum tibi nè cõmendo quidem; adventus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu velim sic existimes, tibique persuadeas, omne perfugium bonorum in te & Bruto esse positum, si, quod nolim, adversi quid evenerit. Res cùm hæc scribebam, erat in extremum deducta discrimen: Brutus enim Mutinæ vix jam sustinebat: Qui si conservatus erit, vicimus; sin oppressus ibi erit (quod dii omen avertant) omnis omnium cursus est ad vos. Proinde fac tantum animum habeas, tantúmque apparatum,

ratum, quanto opus est ad universam Rempub. recuperandam. Vale.

M. T. C. Cornificio Collegæ S. Fam. lib. 12. Epist. 17.

GRata mihi vehementer est memoria nostri tua, quam significâsti literis: quam ut conserves (non quòd de tua constantia dubitem, sed quia mos est ità rogandi) rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quædã nuntiata sunt; quæ, quia tibi sunt propiora quàm nobis; tuâ me causâ magis movent, quàm meâ. Roma summum otium est, sed ità, ut malis salubre aliquod & honestum negotium: quod spero fore, quia video id curæ esse Cæsari. Me scito, dum tu absis, quasi occasionem quandam & licentiam nactum, scribere audaciùs, & cætera quidem fortasse, quæ etiam tu concederes: Sed proximè scripsi de optimo genere dicendi; in quo sæpe suspicatus sum te à judicio nostro, sic scilicet ut doctum hominem à non indocto, paululum dissidere. Huic tu libro, maximè velim ex animo, si minùs, gratia causâ suffragere. Dicam tuis, ut eum, si velint, describant, ad téq; mittant. Puto enim, etiamsi rem minùs probabis, tamen in ista solitudine, quicquid à me profectũ sit, jucundum tibi fore. Quòd mihi existimationem tuam, dignitatémq; commendas, facis tu quidem omnium more: sed velim sic existimes, me, cùm amori, quem inter nos mutuum esse intelligam, plurimum tribuere, tum de summo ingenio, & de optimis tuis studiis, & de spe amplissimæ dignitatis tuæ ità judicare,

carè, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.

M.T.C.Q.Thermo S.P.D.Fam.13.54.

CVm mihi multa grata sunt, quæ tu adductus meâ commendatione feciſti; tum imprimis, quòd M. Marcilium, amici, atque interpretis mei filium, liberaliſſimè tractaviſti. Venit enim Laodiceam, & tibi apud me, mihique propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum eſt, à te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eò libentiùs his commodes; operámque des, quoad fides tua patietur, ut ſocrus adoleſcentis rea nè fiat. Ego cùm antea ſtudioſè commendabam Marcilium, tum multò nunc ſtudioſiùs, quòd in longa apparitione ſingularem, & propè incredibilem patris Marcilii fidem, abſtinentiam modeſtiámque cognovi. Vale.

Libri primi finis.

LIBER SECUNDUS.

M.T.C.T.P.Attico S.ad Attic.lib.3.Ep.27.

EX tuis literis, & ex re ipſa, nos funditus periiſſe video. Te oro ut, quibus in rebus mei tui indigebunt, noſtris miſeriis nè deſis. Ego te, ut ſcribis, citò videbo. Plura non ſcribo. Cura ut valeas.

M.T.C.T.P.Attico S.ad Atti-.lib.3.Epist.21.

TRiginta dies erant ipsi, cùm has dabam literas, per quos nullas a vobis acceperam. Mihi autem erat in animo, jam, ut antea ad te scripsi, ire in Epeirum, & ibi omnem casum potissimùm expectare. Te oro, ut, siquid erit quod perspicias quamcunq; in partẽ, quàm planissimè ad me scribas, & meo nomine (ut scribis) literas, quibus putabis opus esse, ut des. Vale. v. Calend. Novemb.

M.T.C.T.P.Attico S.ad Attic.lib.3. ex Epist.22.

EGo, quòd per Thessaliam si irem in Epeirum, perdiu nihil eram auditurus, & quòd mei studiosos habeo Dyrrhachinos, ad eos perrexi, cùm illa superiora Thessalonicæ scripsissem: indè cùm ad te me convertam, faciam ut scias; tũq; ad me velim omnia quàm diligentissimè, cujusmodi sunt, scribas. Ego jam aut rem, aut nè spem quidem expecto. Vale. vi. Cal. Decemb. Dyrrhachii.

M.T.C.T.P.Attico S.ad Attic.3.1.

CUm antea maximè nostrâ interesse arbitrabar, te esse nobiscum: tum verò, ut legi rogationem, intellexi ad iter quod constitui, nihil mihi optatius cadere posse, quàm ut tu me quamprimum consequare: ut cùm ex Italia profecti essemus, sive per Epeirũ iter esset faciendum, tuo, tuorúmque præsidio uteremur: sive aliud quid agendum esset, certum consilium de tua sententia capere possemus. Quamobrem te oro, des operam ut

me

me statim consequare: facilius potes, quoniam de provincia Macedonia perlata lex est. Pluribus verbis tecum agerem, nisi pro me apud te res ipsa loqueretur. Vale.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. lib. 3 Epist. 2.

ITineris nostri causa fuit, quòd nō habebam locum, ubi pro meo jure diutius esse possem, quàm in fundo Siccæ, præsertim nondum rogatione correctâ; & simul intelligebā, ex eo loco (si te haberem) posse me Brundusium referre: si n té autem non esse nobis illas partes tenendas propter Antonium. Nunc, ut ad te antea scripsi, si ad nos veneris, consilium totius rei capiemus. Iter esse molestum scio: sed tota calamitas omnes molestias habet. Plura scribere non possum, ità sum animo perculso, & abjecto. Cura ut valeas. Dat. 6. Id. April. Narycii Locridis.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. 3. 3.

VTinam illum diem videam, cùm tibi agam gratias quòd me vivere coegisti: adhuc quidem valde me pœnitet. Sed te oro ut ad me Vibonem statim venias, quò ego multis de causis converti iter meum: sed eò si veneris, de toto itinere ac fuga mea consiliū capere potero. Si id nō feceris, mirabor. Sed confido te esse omnino facturum.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. 3. 5.

TErentia tibi & sæpe, & maximas agit gratias. Id est mihi gratissimum. Ego vivo miserrimus, & maximo dolore conficior. Ad te

quid scribam, nescio. Si enim es Romæ, jam me assequi non potes: sin es in via, cùm eris me assecutus, coràm agemus quæ erunt agenda: tantùm te oro, ut quoniam meipsum semper amâsti, eodem amore sis. Ego enim idem sum. Inimici mei mea mihi, non meipsum ademerunt. Cura ut valeas. viii. Idus Aprilis. Thurii.

M.T.C.T.P. Attico ad A. 3. 6.

NOn fuerat mihi dubium, quin te Tarenti, aut Brundusii visurus essem, idq; ad multa pertinuit; in eis, ut & in Epiro consisteremus, & de reliquis rebus tuo consilio uteremur: quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero nostrorũ malorũ. Nobis iter est in Asiam, maxime Cyzicum: tibi meos commendo; me vix, miserèq; sustento. Vale. Dat. 14. Cal. Maii. Tarenti.

M.T.C.P. Attico S. ad Atticum, lib. 3. Epist. 25.

POst tuum à me discessum literæ mihi Româ allatæ sunt, ex quibus perspicio, nobis in hac calamitate tabescendum esse: neq; enim (sed bonã in partem accipies) si ulla spes salutis nostræ subesset, tu pro tuo amore in me hoc tempore discessisses. Sed nè ingrati, aut nè omnia velle nobiscum unà interire videamur, hoc omitto. Illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmâsti, ut te ante Calend. Jann. ubicunque erimus, sistas. Vale.

M.T.C. Attico S.D. ad Atticum, 3. 6.

TOtum iter mihi incertum facit expectatio literarum tuarum Calend. Sex. datarum, non aliud

aliud aliquid. Si spes erit, Epeirũ: sin minùs, Cyzicum, aut aliud quid sequemur. Tuæ quidẽ literæ, quò sæpius à me leguntur, hòc spem mihi faciunt minorẽ, quàm cùm lectæ sunt. Tumid, quod attulerunt ad spem, infirmant; ut facilè appareat, te & consolationi servire, & veritati: idq; te rogo planè, ut ad me, quæ scis, ut erunt; quæ putabis, ità scribas. Vale. Dat. 12. Calend. Septemb.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 18.

EXpectationem nobis non parvam attuleras, cùm scripseras Varronem tibi pro amicitia confirmâsse, causam nostram Pompeium certè susceptorum; & simulac à Cæsare ei literæ, quas expectaret, remissæ essent, auctorem etiam daturum. Vtrum id nihil fuit; an adversatæ sunt Cæsaris literæ? An est aliquid in spe? Etiam illud scripseras, eundem secundum comitia dixisse. Fac (si vides quantis in malis jaceam, & si putas esse humanitatis tuæ) me, fac de tota causa nostra certiorem. Nam Quintus frater homo mirus, qui me tam valde amat, omnia mitit, spei plena, metuens (credo) defectionem animi mei. Tuæ autẽ literæ sunt variæ, neq; enim me desperare vis, nec temerè sperare. Fac, obsecro te, ut omnia, quæ à te prospici possunt, sciamus. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Atticum 3. 11.

ME & tuæ literæ, & quidem boni nuntii, non optimis tamen auctoribus, & expectatio vestrarum literarum, & quòd tibi ità placuerat,

adhuc Thessalonicæ tenebant. Si accepero literas, quas expecto; si spes erit ea, quæ rumoribus afferebatur, ad te me conferam: si non erit, faciam te certiorem quid egerim. Tu me, ut facis, operâ, consilio, gratiâ juva. Consolari jam desine; objurgare verò noli. Quod cùm facis, ut ego tuum amorem & dolorem desidero! quem ità affectum meâ ærumnâ esse arbitror, ut teipsum consolari nemo possit. Quintum fratrem optimum humanissimúmque sustenta. Ad me, obsecro te, ut omnia certa perscribas. Vale. Dat. 4. Calend. Quint.

M.T.C. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 4.

MIseriæ nostræ potiùs velim, quàm inconstantiæ tribuas, quòd à Vibone, quò te arcessebamus, subitò discessimus. Allata est enim nobis rogatio de pernicie mea, in qua, quod confectũ esse audiveramus, erat hujusmodi, ut mihi ultra quadringẽta millia liceret esse. Illò cùm pervenire non liceret, statim iter Brundusiũ versus contuli ante diem rogationis, nè & Sicca, apud quẽ eram, periret; & quòd Melitæ esse non licebat. Nunc tu propera, ut nos consequare, si modò recipiemur. Adhuc invitamur benignè: sed, quod superest timemus. Me, mi Pomponi, valde pœnitet vivere: qua in re apud me tu plurimùm valuisti; sed hæc coràm: fac modò ut venias. Vale.

M.T.C. Attico S. ad Attic. lib. 1. Epist. 12.

AStam Quinto suavissimo fratri obtigisse audîsti: non enim dubito, quin celeriùs tibi hoc rumor,

rumor, quàm ullius nostrûm literæ nuntiârint. Nunc, quoniam & laudis avidissimi semper fuimus, & præter cæteros φιλέλληνες & sumus & habemur, & multorũ odia atq; inimicitias Reip. causâ suscepimus, παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο, curáq; & effice, ut ab omnibus & laudemur, & amemur. His de rebus plura ad te in ea epist. scribã, quam ipsi Quinto dabo. Tu velim me certiorem facias quid de meis mandatis egeris, atq; etiam, quid de tuo negotio. Nam, ut Brundusio profectus es, nullæ mihi abs te sunt redditæ literæ. Valde aveo scire quid agas. Idibus Mart. Vale.

id est, Græcorũ studiosi.

id est, omnimodæ virtutis memor sis.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. 2. 10.

VOlo ames constantiam meam. Ludos Antii spectare non placet: Est enim ὑποσόλοικον, cùm velim vitare omnium deliciarũ suspicionem, repentè ἀναφαίνεσθαι non solùm delicatè, sed etiam ineptè peregrinantem. Quare usque ad Nonas Maias te in Formiano expectabo. Nunc fac ut sciam quo die te visuri simus. Ab Appii foro, horâ quartâ dederam aliam paulò antè à tribus Tabernis. Vale.

id est, subabsurdum.

id est, apparere.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. 2. 12.

NArro tibi; planè relegatus mihi videor, posteaquam in Formiano sum. Dies enim nullus erat, Antii cùm essem, quo die non meliùs scirem Romæ quid ageretur, quàm ii qui erant Romæ. Etenim literæ tuæ non solùm quid Romæ, sed etiam quid in Republica; neq; solùm quid fieret,

verùm etiam quid futurum esset, indicabant. Nunc, nisi si quid ex prætereunte viatore exceptum est, scire nihil possumus. Quare quanquam jam teipsum expecto, tamen isti puero, quem ad me statim jussi recurrere, da ponderosam aliquam epistolam, plenam omnium non modò actorum, sed etiam opinionum tuarum; ac diem quo Româ sis exiturus, cura ut sciam. Nos in Formiano esse volumus usque ad pridie Nonas Maias: eò si ante eam diem non veneris, Romæ te fortasse videbo: nam Arpinum quid ego te invitem? Hæc igitur. Cura ut valeas.

M. T. C. T. P. Attico S. ad At. lib. 3 Epist. 13.

QUod ad te scripseram me in Epeiro futurũ, posteaquam extenuari spem nostrã & evanescere vidi, mutavi consilium; nec me Thessalonicâ commovi, ubi esse constitueram, quoad aliquid ad me de eo scriberes, quod proximis literis scripseras, fore, utì secundum comitia aliquid de nobis in senatu ageretur: id tibi Pompeium dixisse. Qua de re quoniã comitia habita sunt, túq; nil ad me scribis; perinde habebo, ac si scripsisses nihil esse; méq; temporis non longinqui spe ductũ esse, molestè feram. Quem autem motum te videre scripseras, qui nobis utilis fore videretur, eum nunciãt, qui veniunt, nullũ fore. In Tribunis Pl. designatis reliqua spes est: quam si expectâro, non erit, quòd putes me causæ meæ, ac voluntati meorum defuisse. Quòd me sæpe accusas, cur hunc

meum

meum casum tam graviter feram, debes ignoscere, cùm ità me afflictum videas, ut neminem unquam nec videris, nec audieris. Nam quòd scribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi verò mens integra est; atque utinam tam in periculo fuisset cùm ego iis, quibus salutem meam charissimam esse arbitrabar, inimicissimis crudelissimisque usus sum: qui ut me paulum inclinare timore viderunt, sic impulerunt, ut omni suo scelere & perfidiâ abuterentur ad exitium meum. Nunc, quoniam est Cyzicum nobis eundum, quò rariùs ad me literæ perferentur, hòc velim diligentiùs omnia, quæ putâris me scire opus esse, perscribas. Quintum fratrem meum fac diligas, quem ego miser, si incolumem relinquo, non me totum periisse arbitrabor. Vale. Non. Sextil.

M.T.C.T.P. Attico S. ad A. 3. 14.

EX tuis literis plenus sum expectatione de Pompeio, quidnam de nobis velit, aut ostendat. Comitia enim credo esse habita: quibus absolutis, scribis illi placuisse agi de nobis. Si tibi stultus esse videor qui sperem, facio tuo jussu; & scio te me iis epistolis potiùs, & meas spes solitum esse remorari. Nunc velim mihi planè perscribas, quid videas. Scio nos nostris multis peccatis in hanc erumnam incidisse; ea si qui casus ex parte correxerint, minùs molestè feremus nos vixisse & adhuc vivere. Ego propter via celebritatem, & quotie-

quotidianam expectationem rerum novarum, non cõmovi me adhuc Thessalonicâ: sed jam extrudimur, non à Plancio (nam is quidẽ retinet) verùm ab ipso loco minimè appositio ad tolerandã in tanto luctu calamitatem. In Epeirum ideo, ut scripseram, non ivi, quòd subiti mihi adversi nuncii venerant, & literæ, quare nihil esset necesse quàm proximè Italiam esse: hinc si quid à comitiis audierimus, nos in Asiam convertemus: neque adhuc stabat, quò potissimùm: sed scies. Vale. 12. Calend. Sextil. Thessalonicæ.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 4. 12.

VEstorius noster me per literas facit certiorẽ, te Româ ad viii. Idus Maii putare profectum esse, tardiùs quàm dixerat, quòd minùs valuisses. Si jam meliùs vales, vehementer gaudeo. Velim domũ ad tuos scribas, ut mihi tui libri pateant, non secus ac si ipse adesses, cùm cæteri, tũ Varronis: est enim mihi utendum quibusdam rebus ex iis libris ad eos, quos tu manibus habeo; quos, ut spero, tibi valde probabo. Velim si quid fortè novi habes, maximè a Quinto fratre, deinde à C. Cæsare, & si quid fortè de comitiis, de Rep. (soles enim tu hæc festinè odorari) conscribas ad me. Si nihil habebis, tamen scribas aliquid. Nunquam enim mihi tua epistola aut intempestiva aut loquax visa est. Maximè autem rogo, rebus tuis, totóq; itinere ex sententia confecto, nos quãprimum revisas. Dionysium jube salvere. Cura ut valeas. M. T. C.

M.T.C.P. Attico S. ad Attic. 5.3.

AD vj. Idus Maias veni in Trebulanum ad Pontium: ibi mihi tuæ literæ binæ redditæ sunt tertio abs te die. Eodē autem ex Pompeiano Philotimo dederam ad te literas: nec verò nunc erat sanè, quid scriberē. Qui de Repub. rumores, scribe quæso: in oppidis enim summum video timorem; sed multa inania. Quid de iis cogites, & quando, scire velim. Ad quas literas tibi rescribi velis, nescio: nullas enim adhuc acceperā, præter quæ mihi binæ simul in Trebulano redditæ sunt: quarum alteræ edictum Publii Licinii habebant, (erant autē Nonis Maiis datæ) alteræ rescriptæ ad meas Minturnenses. Quàm vereor, nè quid fuerit σπουδαιότερον in iis quas non accepi, quibus rescribi vis! Apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionysius nobis cordi est. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam. Jam deest quid scribam, & lucet. Beneventi cogitabam hodie: nostrâ continentiâ & diligentiâ faciemus satis. A Pontio, ex Trebulano, ad v. Idus Maias.

i. d est, magis seriū.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. 5.6.

TArentum veni ad xv. Calend. Junii. Quòd Pontinum statueram expectare, commodissimum duxi dies eos, quoad ille veniret, cum Pompeio consumere; eóq; magìs, quòd ei gratū esse id videbam, qui etiam à me petierit, ut secum, & apud se essem quotidie. Quod concessi libenter. Multos enim ejus præclaros de Republica sermones

mones accipiam: instruar etiam consiliis idoneis ad hoc nostrum negotium. Sed ad te brevior jam inscribendo incipio fieri, dubitans, Romæ nè sis, an jam profectus: quod tamen quoad ignorabo, scribam aliquid potiùs, quàm cõmittam, ut tibi, cùm possint reddi à me literæ, non reddantur: nec tamen jam habeo, quid aut mandem tibi, aut narrem: mandavi omnia quidem, quæ tu, ut polliceris, exhauries; narrabo, cùm aliquid habebo novi. Illud tamen non desinam, dum adesse putabo, de Cæsaris nomine rogare, ut confectũ relinquas. Avidè expecto tuas literas, & maximè, ut nôrim tempus profectionis tuæ. Vale.

M. T. C. T. P. Atticos. ad Atticum, 7. 4.

Dionysium flagrantem desiderio tui misi ad te, nec mehercule æquo animo; sed fuit concedendum: quem quidem cognovi cùm doctum (quod mihi jam antè erat notum) tum sanctum, plenum officii, studiosum etiam meæ laudis, frugi hominem, ac, nè libertinum laudare videar, planè virũ bonũ. Pompeiũ vidi 4. Idus Decem. fuimus unà horas duas fortasse; magnâ lætitiâ mihi visus est affici meo adventu; de triumpho hortari, suscipere partes suas, monere, nè antè in Senatum accederem, quàm rem confecissem, nè dicendis sententiis aliquem Tribunum alienarem. Quid quæris? in hoc judicio & officio sermonis nihil potuit esse prolixius. De repub. autem ità mecũ locutus est, quasi non dubium bellum haberemus: nihil

ad

ad ſpem concordiæ: planè illum ab ſe alienatum cùm antè intelligeret, tum verò proximè judicâſſe; veniſſe Hircium à Cæſare, qui eſſet illi familiariſſimus; ad ſe non acceſſiſſe: & cùm ille ad 8. Idus Decemb. veſperi veniſſet, Balbus de tota re conſtituiſſet, ad 7. ad Scipionem ante lucem veniſſe: multa de nocte profectum eſſe ad Cæſarem; hoc illi τεκμηριῶδες videbatur eſſe alienationis. Quid multa? nihil me aliud conſolatur, niſi quòd illum, cui etiam inimici alterum conſulatum, fortuna ſummam potentiam dederat, non arbitror fore tam amentem, ut hæc in diſcrimen adducat: quòd ſi ruere cœperit, nè ego multa timeo, quæ non audeo ſcribere: ſed, ut nunc eſt, ad 3. Nonas Jan. ad urbem cogito.

id eſt, ſignum indubitatum.

M.T C.B. Attico S. ad Atticum, 7.6.

PLanè deeſt quod ad te ſcribam: nota omnia tibi ſunt, nec ipſe habeo à te quod expectẽ. Tantùm igitur noſtrum illud ſolenne ſervemus, ut nè quem iſtùc euntem ſine literis dimittamus. De Repub. valde timeo; nec adhuc ferè inveni, qui non concedendum putaret Cæſari quod poſtularet, potiùs quàm depugnandum. Eſt illa quidem impudens poſtulatio, opinione valentior: cur autem nunc primũ ei reſiſtamus (ὃ γὰρ ἂν τοῦτο μεῖζον ἕπεται κακὸν) quàm cùm quinquenniũ prorogabamus, aut cùm, ut abſentis ratio haberetur, ferebamus? niſi fortè hæc illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugnaremus. Dices, Quid tu igitur ſenſu-

id eſt, non enim hoc majus ſequeretur malum.

sensurus es? Non idem, quod dicturus. Sentiam enim omnia facienda, nè armis decertetur; dicam idem quod Pompeius, neq; id faciam humili animo: sed rursus hoc permagnum Reipub. malum est, & quodam modo mihi prater cateros non rectum, me in tantis rebus à Pompeio dissidere. Vale.

M.T.C.T.P. Attico ad Atticum 7.9.

SUbitò consilium cepi, ut antequã luceret exirem, nè qui conspectus fieret, aut sermo, lictoribus præsertim laureatis. De reliquo neque hercule quid agam, nec quid acturus sim, scio; ità sum perturbatus temeritate nostri amentissimi consilii. Tibi verò quid suadeam, cujus ipse consilium expecto? Cneus noster quid consilii ceperit, capiátve, nescio; adhuc in oppidis coarctatus; & stupent omnes. Si in Italia consistat, erimus unà: sin cedet, consilii res est adhuc incerti. Nisi ego insanio, stultè omnia & incautè agi judico. Tu quæso ad me crebrò scribe, vel quod in buccam venerit.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. 7.17.

NIhil habeo, quod ad te scribam: quinetiam eam epistolam, quã eram elucubratus, ad te non dedi: erat enim plena spei bonæ, quòd & concionis voluntatẽ audieram, & illum conditionibus usurum putabam, præsertim suis. Ecce tibi 4. Nonas Febr. manè accepi literas tuas, Philotimi, Furnii, Curionis ad Furnium: quibus irridentur L. Cæsaris legationem. Planè oppressi videmur: nec quid

quid consilii capiam, scio: nec mehercule de me laboro; de pueris quid agam non habeo. Capuam tamen proficiscebar hæc scribens, quò faciliùs de Pompeii rebus cognoscerem. Vale.

M.T.C.T.P. Attico. ad Atticum. lib. 7. 18.

BReviloquentem jam me tempus ipsum facit: pacem enim desperavi. Bellum nostri nullum administrãt. Cave enim putes quicquã esse minoris his Consulibus, quorũ ego spe audiendi aliquid & cognoscendi nostri apparatus, maximo imbri Capuam veni pridie Non. ut eram jussus. Illi autem nondum venerant, sed erant venturi, inanes, imparati. Cneus autem Luceriæ dicebatur esse, & adire cohortes Legionũ Actianarum non firmissimarum. At illum ruere nunciant, & jam jámq; adesse, non ut manum conserat (quicum enim?) sed, ut fugam intercludat. Ego autem in Italia καὶ συναποθανεῖν *nec te id consulo: sin extra, quid ago? Ad manendum hyems, lictores improvidi, & negligentes duces; ad fugam hortatur amicitia Cnei, causa bonorum, turpitudo conjungendi cum tyranno: qui quidem, incertũ est, Phalarímne, an Pisistratum sit imitaturus. Hæc velim explices, & me juves consilio. Etsi teipsum istìc jam carere puto: sed tamen, quantum poteris. Ego siquid hîc hodie novi cognòro, scies: jam enim aderunt consules ad suas Nonas. Tuas quotidie literas expectabo. Ad has autem cùm poteris, rescribes. Mulieres & Cicerones in Formiano reliqui. Vale.*

id est, vel commori.

M.T.C.

M.T.C.T.P. Attico ad Atticum. lib. 7. 20.

PEdem in Italia video nullum esse, qui non in istius potestate sit. De Pompeio scio nihil, eúmq; nisi in navim se contulerit, exceptum iri puto. O celeritatem incredibilem! hujus autem nostri! Sed non possum sine dolore accusare eum, de quo angor & crucior. Tu eadem non sine causa times; non quo minùs quicquam expediat Cæsari ad diuturnitatem victoriæ, & dominationis: sed video, quorum arbitrio sit acturus. Rectè sit: censeo cedendum de oppidis his: ego eo consilio: quod optimum factu videbitur, facies: cum Philotimo loquere, atque adeò Terentiam habebis Idibus. Ego quid agam? quâ aut terrâ aut mari persequar eũ, qui, ubi sit, nescio? Et si terrâ quidem, quî possum? mari, quò? tradam igitur isti me? fac posse tutò; multi enim hortantur: num etiam honestè? Nullo modo quidem à te petam consilium, ut soleo. Explicari res non potest: sed tamen si quid in mentem venit, velim scribas; & ipse quid sis acturus. Vale.

M.T.C.T.P. Attico S. ad A. 7. 22.

PHilotimi litera me quidem non nimis, sed eos qui in his locis erant admodum delectárunt. Ecce postridie Cassii litera Capuâ à Lucretio familiari ejus, Nigidium à Domitio Capuam venisse; eum dicere, Vibullium cum paucis militibus è Piceno currere ad Cneum, confestim sequi Cæsarem, Domitium non habere militum vim. Idem scripsit

scripsit Consules Capuâ discessisse, Non dubito quin Cneus in fuga sit, modò effugiat. A consilio fugiendi, ut tu censes, absum. Vale.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. 7. 23.

CVm dedissem ad te literas tristes, & metuo nè veras, de Lucretii ad Cassium literis Capuâ missis, Cephalio venit à vobis: attulit etiam à te literas hilariores, nec tamen firmas, ut soles. Omnia facilius credere possum, quàm quod scribitis, Pompeium exercitum habere. Nemo huc ità affert, omniáq; quæ nolim. Rem miseram! malas causas semper obtinuit: in optima concidit. Quid dicam, nisi illud eum scîsse, neq; enim erat difficile: hoc nescîsse; erat enim ars difficilis, rectè Rempr. regere? Sed iam iámq; omnia sciemus, & scribemus ad te statim. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 8 7.

VNum etiam restat amico nostro ad omne dedecus, ut Domitio non subveniat. At nemo dubitat, quin subsidio venturus sit: ego non puto. Deseret igitur talem civem, & eos quos unà scis esse, cùm habeat præsertim & ipse cohortes 30? Nisi me omnia fallunt, deseret. Incredibiliter pertimuit: nihil spectat nisi fugam, cui tu (video enim quid sentias) me comitem putas debere esse. Ego verò quem fugiam habeo: quem sequar, non habeo. Quod enim tu meum consilium laudas, & memorandum dicis, malle quòd dixerim me cum Pompeio vinci, quàm cum istis vincere: ego verò

malo: sed cum illo Pompeio qui tum erat, aut qui mihi esse videbatur. Cum hoc verò, qui antè fugit, quàm scit, aut quem fugiat, aut quò, qui nostra tradidit, qui patriā reliquit, Italiam deseruit; si malui, contigit, victus sum. Quod superest, nec ista videre possum, quæ nunquam timui nè viderem; nec mehercule istum, propter quem mihi non modò meis, sed memetipso carendum est. Ad Philotimum scripsi de viatico, sive à Moneta (nemo enim solvit) sive ab Oppiis tuis contubernalibus. Cætera apposita tibi mandabo. Vale.

Cn. Pomp. Proconsul. M. T. Ciceroni Imp. S. ad Attic. 8. 14.

TUas literas libenter legi. Recognovi enim tuam pristinam virtutem etiam in salute communi. Consules ad eum exercitū, quem in Apulia habui, venerūt. Magnopere te hortor, pro tuo singulari perpetuóq; studio in Remp. ut te ad nos cōferas, ut cōmuni consilio Reip. afflictæ opem atque auxilium feramus. Censeo viâ Appiâ iter facias, & celeriter Brundusium venias. Cura ut valeas.

Cn. Pomp. Proconsul. L. Domitio S. ad Attic. 8. 18.

MIror te ad me nihil scribere, & potiùs ab aliis quàm à te de Rep. certiorem me fieri. Nos disjectâ manu pares adversariis esse non possumus: contractis nostris copiis, spero nos & Reip. & communi saluti prodesse posse. Quamobrē cùm constituisses, ut Vibullius mihi scripserat, ad 5. Id. Febr. Corfinio proficisci cū exercitu, & ad me venire,

nire, miror quid causæ fuerit, quare consiliũ mutâris. Nam illa causa, quam mihi Vibullius scribit, levis est: te propterea moratum esse quòd audieris Cæsarem Firmo progressum in castrum Truentinum venisse. Quanto enim magis appropinquare adversarius cœperat, eò tibi celeriùs agendum erat, ut te mecũ conjungeres priùs, quàm Cæsar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere posset. Quamobrem etiam te rogo & hortor, id quod non destiti superioribus literis à te petere, ut primo quoq; die Luceriam advenires, antequam copiæ, quas instituit Cæsar contrahere, in unum locum coacta, nos à nobis distrahunt: sed, si erunt qui te impediant, ut illas suas servent; æquum est me à te impetrare, ut cohortes, quæ ex Piceno & Camerino venerunt, quæ fortunas suas reliquerunt; ad me missum facias. Vale.

Cn Pomp. L. Dom. S. ad Attic. lib. 8. Ep. 20.

Literæ mihi à te redditæ sunt ad 14. Calend. Mar. in quibus scribis, Cæsarem apud Corfiniũ castra posuisse. Quod putavi, & præmonui, fit, ut nec in præsentia committere tecũ prælium velit, & omnibus copiis conductis, te implicet, nè ad me iter expeditum tibi sit, atque istas copias conjungere optimorum civium possis cum his legionibus, de quarum voluntate dubitamus: quò magis etiam tuis literis sum commotus: neque enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntati satis confido, ut de omnibus fortunis Reipub. dimicem:

Neque etiam, qui ex delectibus conscripti sunt à Consulibus, convenerunt. Quare da operam, si ullâ ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, & huc quamprimum venias, antequam omnes copiæ adversariorum conveniant. Neque enim celeriter ex delectibus huc homines convenire possunt: & si convenirent, quantum iis committendum sit, quòd inter se non noti sunt, contra veteranas legiones, non te præterit. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Atticum. lib. 8. Epist. 21.

Lippitudinis meæ signum tibi sit librarii manus, & eadem causa brevitatis; etsi nunc quidem quod scriberem nihil erat. Omnis expectatio nostra erat in nuntiis Brundusinis: si nactus hic esset Cneum nostrum, spes dubia pacis; sin ille antè transmisisset, exitiosi belli metus. Sed vidésne, in quem hominem inciderit Respub.? quàm acutum? quàm vigilantem? quàm paratum? si mehercule neminem occiderit, nec cuiquam quicquam ademerit, ab iis qui eum maximè timuerant, maximè diligetur. Multùm mecum municipales homines loquuntur, multùm rusticani: nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi villulas, nisi nummulos suos. Et vide quàm conversa res est: illum, cui antea confidebant, metuunt; hunc amant, quem timebant. Id quantis nostris peccatis, vitiisque evenerit, non possum sine molestia cogitare. Quæ autem impendere putâram, scripseram ad te, & jam tuas literas expectabam. Vale.

C. Cæsar

LIBER II.

C.Cæsar M.T.C.S. ad Attic. 9. Epist. 5.

CVm Furnium nostrum tantùm vidissem, neque alioqui, neq; audire me commodè potuisset properantem, atque essem in itinere, præmissis jam legionibus; præterire tamẽ non potui, quin & scriberem ad te, & illum mitterem, gratiásque agerem. Etsi hoc officium & feci sæpe, & sæpius mihi facturus videor: ità de me mereris. Imprimis à te peto, quoniam confido me celeriter ad urbem venturum ut ibi te videam, ut tuo consilio, gratiâ, dignitate, ope omnium rerum uti possim. Ad propositum revertar: festinationi meæ brevitatíq; literarum ignoscas. Reliqua ex Furnio cognoscas. Vale.

C.Cæsar C.Oppio & L.Cornelio Balbo S. ad Atticum. 9 8.

GAudeo mehercule vos significare literis quàm valde probetis ea quæ apud Corfiniũ sunt gesta. Consilio vestro utar libenter, & hoc libentiùs, quòd meâ sponte facere constitueram, ut quàm lenissimum me præberem; & Pompeium, darem operam, ut reconciliarem. Tentemus hoc modo, si possumus omnium voluntates recuperare, & diuturnâ victoriâ uti: quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt, neq; victoriam diutius tenere, præter unum L. Sullã, quem imitaturus non sum. Hæc nova sit ratio vincendi, ut misericordiâ & liberalitate nos muniamus. Id quemadmodum fieri possit, nonnulla mihi in

mentem veniunt, & multa reperiri possunt. De his rebus, rogo vos, ut cogitationem suscipiatis. Cneum Magiũ, Pompeii præfectum, deprehendi; scilicet meo instituto usus sum, & eum statim missum feci. Jam duo præfecti fabrum Pompeii in meam potestatem venerunt, & à me missi sunt. Si volent grati esse, debebunt Pompeium hortari, ut malit mihi esse amicus, quàm iis, qui & illi & mihi semper fuerunt inimicissimi: quorum artificiis effectum est, ut Respub. in hunc statum perveniret. Valete.

M.T.C. Cæsari S. ad Attic. 9. Epist. 13.

VT legi tuas literas, quas ab Furnio nostro acceperam, quibus mecum agebas, ut ad urbem essem, te velle uti consilio, & dignitate meâ, minùs sum admiratus. De gratia & de ope quid significares, mecum ipse quærebã: spe tamen deducebar ad eam cogitationem, ut te pro tua admirabili ac singulari sapientia, de otio, de pace, de concordia civium agi velle arbitrarer; & ad eam rationem existimabam satis aptam esse & naturam, & personam meam: quod si ità est, & siqua de Pompeio nostro tuendo, & tibi ac Reip. reconciliando, cura te attingit; magis idoneum, quàm ego sum, ad eam causam profectò reperies neminem: qui & illi semper, & senatui, quamprimum potui, pacis auctor fui: nec, sumptis armis, belli ullam partem attigi: judicavíq; te eo bello violari, contra cujus honorem, populi Romani beneficio concessum,

ceſſum, inimici atq; invidi niterentur. Sed ut eo tempore non modò ipſe auctor dignitatis tuæ fui, verùm etiam cæteris auctor ad te adjuvandum; ſic me nunc Pompeii dignitas vehementer movet: aliquot enim ſunt anni, cùm vos duos delegi, quos præcipuè colerem, & quibus eſſem, ſicut ſum, amiciſſimus. Quamobrẽ à te peto, vel potiùs precibus omnibus oro & obteſtor, ut in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoq; cogitationi, ut tuo beneficio bonus vir, gratus, pius deniq; eſſe in maximi beneficii memoria poſſim. Quaſi tantùm ad me ipſum pertinerent, ſperarem me à te tamen impetraturum: ſed, ut arbitror, & ad tuam fidem, & ad Rempub. pertinet, me & pacis utriuſq; veſtrûm, & ad civium concordiã, per te, quàm accommodatiſſimum conſervari. Ego, cùm antea tibi de Lentulo gratias egiſſem, cùm ei ſaluti, qui mihi fuerat, fuiſſes; tamen ejus lectis literis, quas ad me gratiſſimo animo, de tua liberalitate, beneficióque miſit, eandem me ſalutem à te accepiſſe putavi, quam ille: in quem ſi me intelligis eſſe gratum, cura, obſecro, ut etiam in Pompeium eſſe poſſim. Vale.

Balbus M.T. Ciceroni Imp. S.D. ad Attic. 9. 16.

CÆſar nobis literas perbreves miſit, quarũ exemplum ſubſcripſi: brevitate epiſtolæ ſcire poteris eum valde eſſe diſtentum, qui tanta de re tam breviter ſcripſerit. Si quid præterea novi fuerit, ſtatim tibi ſcribam. Cæſar Oppio Cornelióque

lióque S. Ad vii. Id. Mart. Brundusium veni: ad murum castra posui. Pompeius est Brundusii: misit ad me Cn. Magium de pace: quæ visa sunt, respondi. Hoc vos statim scire volui. Cùm in spem venero de compositione aliquid me conficere, statim vos certiores faciam. Valete. Quomodo me nunc putas (mi Cicero) torqueri, postquam rursus in spem pacis veni, nequa res compositionem eorũ impediat? Namq; quod absens facere non possum, opto: quòd si una essem, aliquid fortasse proficere possem. Nunc expectatione crucior. Vale.

M. T C. T. P. Attico S. ad Attic. 10. 2.

EGo cùm accepissem tuas literas Nonis April. quas Cephalio attulerat, essémq; Minturnis postridie mansurus, & indè protinus; sustinui me in Arcano fratris, ut dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco essemus; agerentúrq; nihilominus, quæ sine nobis agi possunt. MNEMONEUTICA *jam adest, & animus ardet; nec est quicquam, quò & quà, sed hæc nostra erit cura, & peritorum. Tu tamen quoad poteris, ut adhuc fecisti, nos consiliis juvabis. Res sunt inexplicabiles: fortunæ sunt committenda omnia: sine spe conamur nulla: melius si quid acciderit, mirabimur. Dionysium nolim ad me profectum, de quo ad me Tullia mea scripsit: sed & tempus alienum est, & homini non amico nostra incommoda, tanta præsertim, spectaculo esse nollem: cui te meo nomine inimicum esse nolo. Vale.*

Cæsar

Cæsar Imp, M.T.C Imp. S. ad Attic. lo. 8.

FEsi te nihil temerè, nihil imprudenter facturũ judicâram: tamen permotus hominum famâ, scribendum ad te existimavi, & pro nostra benevolentia petendum, nè quò progredereris, inclinatâ jam re; quâ integrâ etiam progrediendum tibi non existimâsses. Namq; & amicitiæ graviorem injuriam feceris, & tibi minùs commodè consuleris, si non fortunæ obsecutus videbere. Omnia enim secundissima nobis, adversissima illis accidisse videntur: nec causam secutus videris, (eadem enim tum fuit, cùm ab eorum consiliis abesse judicâsti) sed meum aliquod factum condemnâsse; quo mihi gravius abs te nihil accidere potest: quod nè facias, pro jure nostræ amicitiæ à te peto. Postremò, quid viro bono & quieto, & bono civi magìs convenit, quàm abesse à civilibus controversiis? quod nonnulli cùm probarent, periculi causâ sequi non potuerunt. Tu, explorato & vitæ meæ testimonio, & amicitiæ judicio, neq; tutius, neq; honestius reperies quicquam, quàm ab omni contentione abesse. xv. Cal. Maias ex itinere. Vale.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. 11 Epist. 18.

DE illius ab Alexandria discessu, nihil adhuc rumoris; contráq; opinio, valde esse impeditum. Itaque nec mitto (ut constitueram) Ciceronem: & te rogo, ut me hinc expedias: quòvis enim supplicium levius est hac permansione. Hac de re & ad Antonium scripsi, & ad Balbum,

&

& ad Oppium. Sive enim bellum in Italia futurum est, sive classibus utetur, hîc esse me minimè convenit: quorum fortasse utrumq; erit, alterum certè. Intellexi omnino ex Oppii sermone, quem tu mihi scripsisti, quæ istorum via esset; sed ut eam flectas, te rogo. Nihil omnino jam expecto nisi miserum. Sed hoc perditius, in quo nunc sum, fieri nihil potest. Quare cum Antonio loquare velim, & cum istis, & rem ut poteris expedias, & mihi quamprimum de omnibus rebus rescribas. Vale. 12. Calend. Quint.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Atticum. 11. 19.

CVm tuis dare possem literas, non prætermisi, etsi quod scriberem non habebam. Tu ad nos & rariùs scribis quàm solebas, & breviùs. Credo quia nihil habes, quod me putes libenter legere, aut audire posse. Veruntamen velim, si quid erit, qualecunque erit, scribas. Est autem unum quod mihi sit optandum si quid agi de pace possit, quod nulla equidē habeo in spe. Sed quia tu leviter interdum significas, coges me sperare quod optandum vix est. Philotimus dicitur secedere Idibus Sextil. nihil habeo de eo amplius. Tu velim ad ea mihi rescribas, qua ad te antea scripsi. Mihi tantum temporis satis est, dum, ut in pessimis rebus, aliquid caveam, qui nihil unquam cavi. Vale. 11. Calend. Sextil.

M. An-

M.Antonius Conſ.M.T.Ciceroni S,ad Attic.14.10.

Occupationibus eſt factum meis, & ſubitâ tuâ profectione, nè tecum coràm de hac re agerem: quam ob cauſam vereor, nè abſentia mea levior ſit apud te. Quòd ſi bonitas tua reſponderit judicio meo, quod ſemper habui de te, gaudebo. A Cæſare petii, ut Sextum Clodium reſtitueret: impetravi. Erat mihi in animo etiam tum ſic uti beneficio ejus, ſi tu conceſſiſſes: quò magis laboro, ut tuâ voluntate id per me facere nunc liceat: quòd ſi duriorẽ te ejus miſeræ & afflictæ fortunæ præbes, non contendam ego adverſus te: quanquã videor debere tueri commentarium Cæſaris. Sed mehercule, ſi humaniter, & ſapienter, & amabiliter in me cogitare vis, facilem te profectò præbebis; & voles P. Clodium in optima ſpe puerum repoſitum exiſtimare, non te inſectatum eſſe, cùm potueris, amicos paternos. Patere, obſecro te, pro repub. videri geſſiſſe ſimultatem cum patre ejus: non contempſeris hanc familiam. Honeſtiùs enim, & libentiùs deponimus inimicitias Reipub. nomine ſuſceptas, quàm contumacia. Me deinde ſine ad hanc opinionem jam nunc dirigere puerum, & tenero animo ejus perſuadere, non eſſe tradendas poſteris inimicitias. Quanquam tuam fortunam (Cicero) ab omni periculo abeſſe certũ habeo: tamen arbitror malle te quietã ſenectutem, & honorificã potiùs agere, quàm ſollicitam.

Poſtremò

Postremò, meo jure te hoc beneficium rogo: nihil enim non tuâ causâ feci. Quod si non impetro, per me Clodio daturus non sum: ut intelligas, quanti apud me auctoritas tua sit, atque eò te placabiliorem præbeas. Vale.

M. T. C. Planc. Prætor. Des. S. ad Attic. 16. 16.

IGnosce mihi, quòd cùm antea accuratissimè de Buthrotiis ad te scripserim, eadem de re sæpius scribam. Non mehercule, mi Plance, facio, quòd parum confidam aut liberalitati tuæ, aut nostræ amicitiæ: sed cùm tanta res agatur Attici nostri, nunc verò etiam existimatio, ut id quod probavit Cæsar, nobis testibus & obsignatoribus, qui & decretis & responsis Cæsaris interfueramus, videatur obtinere potuisse: præsertim cùm tota potestas ejus rei tua sit, ut ea, quæ Consules decreverunt secundùm Cæsaris decreta & responsa, non dicam eõprobes, sed studiosè libentérq; comprobes. Id mihi sic erit gratum, ut nulla res gratior esse possit. Etsi jam sperabã, cùm has literas accepisses, fore, ut ea, quæ superioribus literis à te petiissemus, impetrata essent: tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nunciatũ erit, te id fecisse, quod magna cũ spe expectamus. Deinde enim confido fore, ut alio genere literarum utamur, tibiq; pro tuo summo beneficio gratias agamus: quod si acciderit, velim sic existimes, non tibi tam Atticum, cujus permagna res agitur, quàm me, qui non minùs laboro quam ille, obligatum fore. Vale.

M. T. C.

M.T.C Capitoni S. ad Attic. lib. 16. 17.

NOn dubito quin mirere, atque etiam ſtomachere, quòd tecum de eadem re agã ſæpius. Hominis familiariſſimi, & mihi omnibus rebus conjunctiſſimi permagna res agitur, Attici. Cognovi ego tua ſtudia in amicos, etiam in te amicorum: multùm potes nos apud Planeum juvare. Novi humanitatem tuam; ſcio quàm ſis amicis jucundus: nemo nos in hac cauſa plus juvare poteſt, quàm tu: & res iſta eſt firma, ut debet eſſe, quam Conſules de conſilii ſententia decreverunt, cùm & lege & Senatuſconſulto cognoſcerent: tamen omnia poſita putamus in Planci tui liberalitate; quem quidem arbitramur, cùm officii tui, & Reip. cauſâ decretum Conſulum comprobaturum, tum libenter noſtrâ cauſâ eſſe facturum. Adjuvabis igitur, mi Capito: quod ut faciæs, vehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

Finis libri ſecundi.

LIBER TERTIUS.

Servius Sulpitius M. T. C. S. Fam. lib. 4. Epist. 5.

POsteaquam mihi renuntiatum est de obitu Tulliæ filiæ tuæ, sanè quàm, pro eo ac debui, graviter molestéq; tuli; communémq; eam calamitatem existimavi: qui si istic affuissem, neque tibi defuissem, corámque meum dolorem tibi declarâssem. Etsi genus hoc consolationis miserum atq; acerbum est, propterea quia per quos id fieri debet, propinquos ac familiares, ipsi pari molestiâ afficiuntur, neq; sine lacrymis multis id conari queunt: ut magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quàm aliis posse suum officium præstare: tamen quæ in præsentia mihi in mentem venerunt, decrevi brevi ad te perscribere: non quòd ea te fugere existimem; sed quòd forsitan dolore impeditus, minùs ea perspicias. Quid est, quòd tantopere te commoveat tuus dolor intestinus? Cogita, quemadmodùm adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minùs, quàm liberi, chara esse debent; patriam, honestatem, dignitatem, honores

nores omnes. Hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere jam debet, atq; omnia minoris æstimare? An illius vicem (credo) doles? quoties in eam cogitationẽ necesse est ut tu veneris, ut nos sæpe incidimus, hisce tẽporibus non pessimè cum iis esse actum, quibus sine dolore licitum est mortem cum vita commutare? quid autẽ fuit, quod illam hoc tempore ad vivendum magnopere invitare posset? quæ res? quæ spes? quod animi solatium? ut cum aliquo adolescente primario conjuncta ætatem ageret? licitum est tibi (credo) pro tua dignitate, ex hac juventute generum deligere, cujus fidei liberos tuos te tutò cõmittere putares. An ut ea liberos ex sese pareret, quos cùm florentes videret, lætaretur? qui rem à parente traditam per se tenere possent; honores ordinatim in republica petituri essent; in amicorum negotiis liberalitate suâ uterentur? Quid horũ fuit, quod non priùs, quàm datum est, ademptum sit? At verò malum est liberos amittere. Malum; nisi hoc pejus sit, hæc sufferre & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si fortè eadem res tibi minuere dolorem posset. Ex Asia rediens, cùm ab Ægina Megaram versus navigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere. Post me erat Ægina, ante Megara, dextrâ Piræus, sinistrâ Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt: nunc

prostrata

prostrata & diruta ante oculos jacent. Cœpi ego-met mecum sic cogitare. Hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrûm interiit, aut occisus est, quorum vita brevior esse debet, cùm uno loco tot oppidorum cadavera projecta jaceant? Visne tu te (Servi) cohibere, & meminisse hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione eâ non mediocriter sum confirmatus. Hoc idem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modò uno tempore tot viri clarissimi interierunt: de imperio prætereà tãta diminutio facta est; omnes provinciæ conquassatæ sunt: in unius muliercula animula si jactura facta sit, tantopere commoveris? quæ si hoc tempore non suum diem obiisset, paucis post annis tamen ei moriendũ fuit; quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum, ac cogitationem tuam avoca, atque ea potiùs reminiscere, quæ dignæ tuâ personâ sunt: illam, quamdiu ei opus fuerat, vixisse; unà cum Rep. fuisse, te patrem suum, Prætorem, Consulem, Augurẽ vidisse; adolescentibus primariis nuptam fuisse; omnibus bonis propè perfunctam esse; cùm Respub. occideret, vitâ excessisse. Quid est, quod tu aut illa cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique noli te oblivisci Ciceronem esse, & eum, qui aliis consueveris præcipere & dare consilium; nec imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiã; ipsi se curare non possunt: sed potiùs, quæ aliis tute præcipere soles, ea tute tibi subjice, atq;

apud

apud animum propone. Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat, atque molliat. Hoc te expectare tempus tibi turpe est, ac non ei rei sapientiâ tuâ te occurrere. Quòd si quis etiam inferis sensus est, qui illius amor in te fuit, pietásq; in omnes suos, hoc certè illa te facere non vult: da hoc illi mortuæ: da cæteris amicis ac familiaribus, qui tuo dolore mœrent: da patriæ; ut, si qua in re opus sit, operâ & cõsilio tuo uti possit. Deniq; quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit; noli committere, ut quisquam te putet non tam filiam, quàm reipub. tempora, & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, nè videar prudentiæ tuæ diffidere. Quare, si hoc unum proposuero, finẽ faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam pulcherrimè te ferre fortunam, magnámq; ex ea re te laudem adipisci: fac aliquãdo intelligamus, adversam quoque te æquè ferre posse, neq; id majus, quàm debeat, tibi onus videri; nè ex omnibus virtutibus hæc una tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, cùm te tranquilliore animo esse cognovero, de iis rebus quæ hîc geruntur, quemadmodúmq; se provincia habeat, certiorem faciam.

M. Cicero S. D. Servio Sulp. Fam. 4. Epist. 5.

EGo verò (Servi) vellem, ut scribis, in meo gravissimo casu affuisses. Quantum enim præsens me adjuvare potueris, & consolãdo, & propè æquè dolendo, facilè ex eo intelligo, quòd literis tuis lectis

tis aliquantùlùm acquievi. Nam & ea scripsisti quæ levare luctum possent, & in me consolando non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Servius tamen tuus omnibus officiis, quæ illis temporibus tribui potuerunt, declaravit, & quanti ipse me faceret, & quàm suum talem erga me animũ tibi gratum putaret fore: cujus officia jucundiora scilicet sæpe mihi fuerunt, nunquam tamen gratiora. Me autem non oratio tua solùm, & societas penè ægritudinis, sed etiam auctoritas consolatur. Turpe enim esse existimo, me non ità ferre casum meum, ut tu tali sapientiâ præditus ferendum putas. Sed opprimor interdum, & vix resisto dolori, quòd ea me solatia deficiunt, quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, similis infortunia non defuerunt. Nam & Q. Maximus, qui filium consularem, clarum virũ, & magnis rebus gestis, amisit; & L. Paulus, qui duos septem diebus; & vester Gallus; & M. Cato, qui summo ingenio, summâ virtute filium perdidit; iis temporibus fuerunt, ut eos iũ ipsorum dignitas consolaretur ea, quam ex Repub. consequebantur: mihi autem, amissis ornamentis iis, quæ ipse commemoras, quæq; eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud solatium, quod ereptum est. Non amicorum negotiis, non Reipub. procuratione impediebantur cogitationes meæ: nihil in foro agere licebat: aspicere curiam non poteram: existimabam id quod erat, omnes me & industriam meam fru-

ctus,

ctus, & fortunæ perdidisse. Sed cùm cogitarẽ, hæc mihi tecum, & cum quibusdam esse communia, & cùm frangerem jam ipse me, cogerémq; illa ferre toleranter; habebam quò confugerem, ubi conquiescerem, cujus in sermone & suavitate omnes curas doloréſque deponerem. Nunc autem, hoc tam gravi vulnere, etiam illa, quæ consenuisse videbantur, recrudescunt. Non enim, ut tum me à Repub. mœstum domus excipiebat, quæ levaret, sic nunc domo mœrens ad Rempub. confugere possum, ut in ejus bonis acquiescam. Itaque & domo absum, & foro; quòd nec cum dolorem, quem è Repub capio, domus jam consolari potest, nec domesticum Respub. Quò magìs te expecto, téq; videre quamprimum cupio. Major mihi levatio afferri nulla potest, quàm conjunctio consuetudinis, sermonúmq; nostrorum: quanquam sperabam tuũ adventum (sic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cùm multis de causis te exopto quamprimum videre, tum etiam ut antè commentemur inter nos, quâ ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad unius voluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis, & (ut perspexisse mihi videor) nec à me alieni, & tibi amicissimi. Quod cùm ita sit, magna tamen est deliberationis, quæ ratio sit ineunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessu & beneficio quiescendi. Vale.

M.T.C.S.D.L.Lucio.Q.Fil.Fam.lib.5.
Epist. 12.

CORàm me tecum eadem hæc agere sæpe conãtem deterruit pudor quidam penè subrusticus, quæ nunc expromam absens audaciùs. Epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neq; (ut ego arbitror) reprehendendâ, nomen ut nostrum scriptis illustretur & celebretur tuis: quod etsi mihi sæpe ostendis te esse facturum, tamen ignoscas velim huic festinationi meæ. Genus enim scriptorum tuorum etsi erat semper à me vehementer expectatum, tamẽ vicit opinionem meam; méq; ità vel cepit vel incendit, ut cuperem quàm celerrimè res nostras monumẽtis commendari tuis. Non enim me solùm commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit: sed etiam illa cupiditas, ut vel auctoritate testimonii tui, vel indicio benevolentiæ, vel suavitate ingenii, vivi perfruamur. Neq; tamen, hæc cùm scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerêre susceptarum rerum, & jam institutarum: sed quia videbam Italici belli & civilis historiam jam penè à te esse perfectam (dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri) deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjuncténe malles cum cæteris rebus nostra contexere; an, ut multi Graci fecerunt, Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinũ (qui omnes à perpetuis suis historiis ea quæ dixi bella separa-

separaverunt) tu quoque ità civilem conjurationem ab hostilibus externisque bellis sejungeres. Equidem ad nostram laudem non multum video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te expectare, dum ad locum venias, at statim causam illam totam, & tempus arripere. Et simul si uno in argumento, unáque in persona mens tua tota versabitur, cerno jam animo, quanto omnia uberiora atque ornatiora futura sint. Neque tamen ignoro, quàm impudenter faciam, qui primùm tibi tantum oneris imponam (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me postulem. Quid si illa tibi non tantopere videntur ornanda? Sed tamen, qui semel verecundiæ fines transierit, eum bene & suaviter oportet esse impudentem. Itaque te planè etiam atque etiam rogo, ut & ornes ea vehementiùs etiam quàm fortasse sentis, & in eo leges historiæ negligas: gratiámq; illam, de qua suavissimè quodam in proœmio scripsisti, à qua te affici non magìs potuisse demonstras, quàm Herculem Xenophontiũ illum à voluptate: ea (si me tibi vehementiùs commendabit, ne aspernere; amorique nostro plusculum etiam, quàm concedit veritas, largiare. Quòd si te adducemus, ut hoc suscipias; erit (ut mihi persuadeo) materies digna facultate, & copiâ tuâ. A principio enim conjurationis usque ad reditum nostrum, videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse: In quo & illâ poteris uti civi-

lium commutationum scientiâ, vel in explicandis causis rerum novarum, vel in remediis incommodorum: cùm & reprehendes ea, quæ vituperanda duces; & quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis; & si liberiùs, ut consueviſti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, insidias, proditionem notabis. Multam etiam casus noſtri tibi varietatem in ſcribendo ſuppeditabunt, plenam cujuſdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in legendo ſcripto retinere poſſit. Nihil eſt enim aptius ad delectationem lectoris, quàm temporum varietates, fortunæq; viciſſitudines: quæ etſi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundæ. Habet enim præteriti doloris ſecura recordatio delectationem: cæteris verò, nullâ perfunctis propriâ moleſtiâ, caſus alienos ſine ullo dolore intuentibus, etiam ipſa miſericordia eſt jucunda. Quem enim noſtrûm ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miſeratione delectat? qui tum denique ſibi avelli jubet ſpiculum, poſteaquam ei percontanti dictum eſt, clypeum eſſe ſalvum: ut etiam in vulneris dolore, æquo animo cũ laude moreretur. Cujus ſtudium in legendo non erectum Themiſtoclis fugâ, reditúque retinetur? Etenim ordo ipſe annalium mediocriter nos retinet, quaſi enumeratione faſtorum. At viri ſæpe excellentis ancipites variíque caſus habent admirationem, expectationem, lætitiam, moleſtiam,

am, ſpem, timorem: ſi verò exitu notabili concludantur, expletur animus jucundiſſimæ lectionis voluptate. Quid mihi acciderit optatius, ſi in hac ſententia fueris, ut à continentibus tuis ſcriptis, in quibus perpetuam rerum geſtarum hiſtoriam compecteris, ſecernas hanc quaſi fabulam rerum, eventorúmq; noſtrorũ? Habet enim varios actus, multáſque actiones & conſiliorum & temporum. Ac non vereor nè aſſentatiunculâ quadam ancupari tuam gratiam videar, cùm hoc demonſtrem, me à te potiſſimùm ornari celebrariq; velle. Neque enim tu is es, qui, quis ſis, neſcias; & qui non eos magìs, qui te non admirentur, invidos, quàm eos qui laudent, aſſentatores arbitrêre. Neq; autem ego ſum ità demens, ut me ſempiternæ gloriæ per eum commendari velim, qui non ipſe quoq; in me commendando propriam ingenii gloriam conſequatur. Neque enim Alexander ille gratiæ causâ ab Apelle potiſſimùm pingi, & à Lyſippo fingi volebat; ſed quòd illorum artem cùm ipſis, tum etiam ſibi gloriæ fore putabat. Atqui illi artifices, corporis ſimulacra ignotis nota faciebant; quæ vel ſi nulla ſint, nihilo ſunt tamen obſcuriores clari viri. Nec minùs enim eſt Spartiates Ageſilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem ſuam paſſus eſt eſſe, quàm qui in eo genere laborârunt: unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facilè omnes imagines hominum ſtatuáſque

ſuperavit. Atque hoc præſtantius mihi fuerit, & ad lætitiam animi, & ad memoriæ dignitatem, ſi in tua ſcripta pervenero, quàm ſi in cæterorum: quòd non ingenium mihi ſolùm ſuppeditatum fuerit tuũ, ſicut Timoleonti à Timæo, aut ab Herodoto Themiſtocli; ſed etiam auctoritas clariſſimi & ſpectatiſſimi viri, & in Reip. maximis graviſſimiſq; cauſis cogniti, atque imprimis probati: ut mihi non ſolùm præconium quod, cùm in Siganm veniſſet, Alexander ab Homero Achilli tributũ eſſe dixit; ſed etiam grave teſtimonium impertitum clari hominis, magnique videatur. Placet enim Hector ille mihi Nævianus, qui non tantùm laudari ſe lætatur, ſed addit etiam à laudato viro. Quod ſi à te non impetro, hoc eſt, ſiqua te res impedierit (neq; enim fas eſſe arbitror, quicquam me rogantem abs te non impetrare) cogar fortaſſe facere, quod nonnulli ſæpe reprehendunt: ſcribam ipſe de me; multorum tamen exemplo, & clarorũ virorum. Sed, quod te non fugit, hæc ſunt in hoc genere vitia: & verecundius ipſi de ſeſe ſcribant neceſſe eſt, ſi quid eſt laudandum; & prætereant, ſi quid fortè reprehendendum eſt. Accedit etiam, ut minor ſit fides, minor auctoritas; multi deniq; reprehẽdant, & dicant, verecundiores eſſe præcones ludorum gymnicorum; qui, cùm cæteris coronas impoſuerunt victoribus, eorúmque nomina magnâ voce pronuntiaverunt, cùm ipſi ante ludorum miſſionem coronâ donentur, alium præconem

conem adhibeant, nè suâ voce ipsi se victores esse prædicent. Hæc nos vitare cupimus; & si recipis causam nostram, vitabimus: idq; ut facias, rogamus. Ac nè fortè mirere, cur, cùm mihi sæpe ostenderis te accuratissimè nostrorum temporum consilia atq; eventus literis mandaturum, à te id nunc tantopere & tam multis verbis petamus; illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis: quòd alacres animo sumus, ut & cæteri, vivētibus nobis, ex libris tuis nos cognoscant, & nosmetipsi vivi gloriolâ nostrâ perfruamur. His de rebus quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim. Si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium: sin autem differs me in tempus aliud, coràm tecum loquar. Tu interea non cessabis, & ea quæ habes instituta perpolies, nósque diliges. Vale.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Atticum, 8.3.

MAximis & miserrimis rebus perturbatus, cùm coràm tecum mihi potestas deliberandi non esset, uti tamen tuo consilio volui. Deliberatio autem omnis hæc est; si Pompeius Italiâ cedat (quod eum facturum esse suspicor) quid mihi agendum putes: &, quòfacilius consilium dare possis, quid in utramq; partem mihi in mentē veniat, explicabo brevi. Cùm merita Pompeii summa erga salutem meam, familiaritásq; quæ mihi cum eo est, tum ipsa Reipub. causa me adducit, ut mihi vel consilium meum cum illius consilio, vel fortuna

fortuna conjungenda esse videatur. Accedit illud; si maneo, & illum comitatum optimorum & clarissimorum civium desero, cadendum est in unius potestatem: qui etsi multis rebus significat se nobis esse amicum, &, ut esset, à me est (tute scis) propter suspicionem hujus impendentis tempestatis multò ante provisum: tamen utrumque considerandum est, & quanta ei fides sit habenda; & si maximè exploratum sit eum nobis amicum fore, sitne vir fortis, & boni civis, esse in ea urbe, in qua cùm summis honoribus, imperiisque usus sit, res maximas gesserit, sacerdotio sit amplissimo praditus, non futurus sit sui juris, subeundúmque periculum sit cum aliquo fortè dedecore, si quando Pompeius Remp. recuperaverit. In hac parte hæc sunt: vide nunc, quæ sint in altera. Nihil actum est à Pompeio nostro sapienter, nihil fortiter: adde etiam, nihil nisi contra consilium, auctoritatémq; meam. Omitto illa vetera, quòd istum in Remp. ille aluit, auxit, armavit; ille legibus per vim, & contra auspicia ferendis auctor; ille Galliæ ulterioris adjunctor; ille gener; ille in adoptando P. Clodio augur; ille restituendi mei, quàm retinendi studiosior; ille provinciæ propagator; ille absentis in omnibus adjutor. Idem etiam tertio consulatu, postquam esse defensor reipub. cœpit, contendit, ut decem Tr. Pl. ferrent, ut absentis ratio haberetur: quod idem ipse sanxit lege quadam suâ, Marcóque Marcello Consuli finienti provincias

Gallias

Gallias Calend. Martii restitit. Sed ut hæc omittam, quid fœdius, quid perturbatius hoc ab urbe discessu, sive potiùs turpissimâ fugâ? qua conditio non accipienda fuit potiùs, quàm relinquenda patria? Malæ conditiones erant: fateor; sed nunquid hoc pejus? At recuperabit Rempub. Quando? aut quid ad eam spem est parati? Non ager Picenus amissus? non patefactum iter ad urbem? non pecunia omnis, & publica, & privata, adversario tradita? Denique nulla causa, nullæ vires, nulla sedes, quò concurrant, qui Remp. defensam velint. Apulia delecta est, inanissima pars Italiæ, & ab impetu hujus belli remotissima: fuga, & maritima opportunitas visa quæri desperatione. Invitè cepi Capuam; non quò munus illud defugerem, sed sine causa, in qua nullus esset ordinum, nullus apertus privatorum dolor; bonorum autem esset aliquis, sed hebes, ut solet, & ut ipse sensissem: multitudo, & infimus quisque propensus in alteram partem, multi mutationis rerum cupidi. Dixi ipsi, me nihil susceperum sine præsidio & sine pecunia. Itaque habui nihil omnino negotii, quòd ab initio vidi nihil quæri præter fugam. Eum si nunc sequor, quonàm? cum illo non: ad quem cùm essem profecturus, cognovi in his locis esse Cæsarem, ut tutò Luceriâ venire non possem. Infero mari nobis, incerto cursu, hyeme maximâ navigandum est. Age jam, cum fratre, an sine? cum filio, an quomodo? In utraque enim re

sum-

summa difficultas erit, summus animi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos absentes, fortunásq; nostras? Acrior, quàm in caterorum; quòd putabit fortasse in nobis violandis aliquid se habere populare. Age jam, has compedes, fasces (inquam) hos laureatos efferre ex Italia, quàm molestum est? qui autem locus erit nobis tutus, ut jam placatis utamur fluctibus, antequam ad illum venerimus? Quà autem, aut quò, nihil scimus. At si restitero, & fuerit nobis in hac parte locus; idem fecero, quod in Cinna dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Quintus Mutius, quoquo modo ea res huic quidem cecidit, qui tamen ità dicere solebat, se id fore videre, quod fallū est; sed hoc malle, quàm armatum ad patriæ mœnia accedere. Aliter Thrasybulus, & fortasse meliùs. Sed est certa quædam illa Mutii ratio, atque sententia; est illa etiam Philippi: &, cùm sit necesse, servire tempori; & non amittere tempus, cùm sit datum. Sed in hoc ipso habent tamen iidem fasces molestiam. Sit enim nobis amicus, quod incertum est: sed sit; deferet triumphum: Non acciperéne periculosum sit, an accipere invidiosum ad bonos? O rem (inquis) difficilē, & inexplicabilem! Atqui explicanda est. Qui enim fieri potest? Ac nè me existimâris ad manendum esse properstiorē, quòd plura in ea parte verba fecerim; potest fieri, quod sit in multis quæstionibus, ut res verbosior hæc fuerit, illa verior.

Quam-

Quamobrem, ut maxima de re æquo animo deliberãti, ità mihi des consilium velim. Navis & in Cajeta est parata nobis, & Brundusii. Sed ecce nuntii, scribente me hæc ipsa noctu in Caleno, ecce literæ, Cæsarem ad Corfinium, Domitium Corfinii cum firmo exercitu, & pugnare cupiente. Non puto etiam hoc Cneum nostrum commissurum, ut Domitium relinquat: etsi Brundusium Scipionem cum cohortibus duabus præmiserat; legionem à Fausto conscriptam, in Siciliam sibi placere à Cõsule duci, scripserat ad Consules. Sed turpe Domitium erit deserere, implorantẽ ejus auxilium. Est quædam spes, mihi quidem non magna, sed in his locis firma, Afranium in Pyrenæo cum Trebonio pugnâsse, pulsum Trebonium, etiam Fabiũ tuum transîsse cum cohortibus: summa autem, Afranium cum magnis copiis advẽtare. Id si est, in Italia fortasse manebitur. Ego autem cùm esset incertum iter Cæsaris, quòd vel ad Capuam, vel ad Luceriam iturus putabatur, Leptam ad Pompeium misi, & literas: ipse, nè quò inciderem, reverti Formias. Hæc te scire volui, scripsíq; sedatiore animo quàm proximè scripseram, nullum meum judicium interponens, sed exquirens tuum. Vale.

M. T. C. Dolabellæ Conf. S. ad Attic. 14. 15.

ETsi contentus eram (mi Dolabella) tuâ gloriâ, satísq; ex ea magnam lætitiam, voluptatémq; capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari

lari me maximo gaudio, quòd vulgò hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. Neminẽ conveni (convenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis causâ in hæc loca veniunt: præterea ex municipiis frequentes necessarii mei) quin omnes, cùm te summis laudibus ad cœlum extulerunt, mihi continuò maximas gratias agãt. Negant enim se dubitare, quin tu, meis præceptis & consiliis obtemperans, præstantissimum te civem, & singularem Cons præbeas. Quibus ego quanquam verissimè possim respondere, te, quæ facias, tuo judicio & tuâ sponte facere, nec cujusquam egere consilio: tamen neq; planè assentior, nè imminuam tuam laudem, si omnis à meis consiliis profecta videatur: neq; valde nego; sum enim avidior, etiam quàm satis est, gloriæ. Et tamen non alienum est à dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni regum Regi fuit honestũ, habere aliquem in consiliis capiendis Nestorem: mihi verò gloriosum, te juvenem Cons florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cùm ad eum ægrotum Neapolim venissem, quanquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen antequam me planè salutavit. O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cùm tantum vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valerem, jam salvi esse possemus. Dolabellæ verò tuo & gratulor, & gratias ago; quem quidem post te consulem, solum possum verè consulem

lem dicere. Dein multa de facto, ac dere gestâ: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum unquam, nihil Reipub. salutarius; atque hæc una vox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ sinas cernere, méque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiare. Quanquam mi Dolabella (hæc enim jocatus sum) libentiùs omnes meas, si modò sint aliquæ meæ, laudes ad te transfuderim, quàm aliquam partem exhauserim ex tuis. Nam cùm te semper tantùm dilexerim, quantùm tu intelligere potuisti, tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil unquam in amore fuerit ardentius: nihil est enim (mihi crede) virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi (ut scis) M. Brutum, propter ejus summum ingenium, suavissimos mores, singularem probitatem, atque constantiam: tamen Idibus Martiis tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi jampridem cumulatum etiam videbatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? Tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse. Quare quid est quòd ego te horter ut dignitati & gloriæ servias? Proponam tibi claros viros, quod facere solent qui hortantur? Neminem habeo clariorem quàm teipsum: te imitere oportet, tecum ipse certes: nec licet quidem tibi jam tantis rebus gestis non tui simi-

similem esse. Quòd cùm ità sit, hortatio nõ est necessaria, gratulatione magis utendum est. Contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa severitas animadversionis, non modò non invidiosa, sed etiã popularis esset, & cùm bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortunâ quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenii, atq; consilii. Legi enim concionem tuam: nihil illâ sapientius; ità pedetentim tum accessus à te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animadvertendi omnium consensu daret. Liberásti igitur & urbem periculo, & civitatem metu. Neque solùm ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. Quo facto intelligere debes, in te positam esse Remp. tibíque non modò tuendos, sed etiam ornandos illos viros, à quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coràm plura propediem, ut spero. Tu, quoniam Rempub. nósq; conservas, fac ut diligentissimè teipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

M. T. C. Bruto S. ad Brutum. Epist. 3.

NOstræ res meliori loco videbantur: scripta enim ad te, certò scio, quæ gesta sunt. Quales tibi sæpe scripsi, Consules tales extiterunt. Cæsaris verò pueri mirifica indoles virtutis. Vtinam tam facilè eum florentem & honoribus & gratiâ regere ac tenere possimus, quàm facilè adhuc tenuimus.

mus. Est omnino illud difficilius: sed tamen non diffidimus. Persuasum est enim adolescenti, & maximè per me, eius operâ nos esse salvos. Et certè, nisi is Antonium ab urbe avertisset, periissent omnia. Triduo verò aut quatriduo ante hanc rem pulcherrimam, timore quodam perculsa civitas tota ad te se cum conjugibus & liberis effundebat: eadem recreata ad 12. Cal. Maias te huc venire, quàm se ad te ire malebat: quo quidem die magnorum meorum laborum, multarúmq; vigiliarum fructum cepi maximum, si modò est aliquis fructus ex solida veráq; gloria. Nam tanta multitudinis, quantum capit urbs nostra, concursus est ad me factus; ab ea cùm usq; in Capitolium deductus, maximo clamore atque plausu in rostris collocatus sum. Nihil est in me inane, neq; enim debet. Sed tamen omnium ordinum consensus, gratiarum actio, congratulatióq; me commovet; propterea quòd, popularem me esse in populi salute, præclarum est. Sed hæc te malo ab aliis audire. Me velim de tuis rebus consiliisq; facias diligentissimè certiorem: illúdq; consideres, nè tua liberalitas dissolutior videatur. Sic sentit Senatus, sic populus Romanus, nullos unquam hostes digniores omni supplicio fuisse, quàm eos cives, qui hoc bello contra patriam arma ceperunt: quos quidem ego omnibus sententiis ulciscor, & persequor, omnibus bonis approbantibus. Tu quid de hac re sentias, tui judicii est: ego sic sentio, trium

fratrum unam & eandem esse causam. Consulet duos, bonos quidem, sed duntaxat bonos, amisimus. Hircius quidem in ipsa victoria occidit, cùm paucis diebus magno prælio antè vicisset. Nam Pansa fugerat, vulneribus acceptis, quæ ferre nō potuit. Reliquias hostium Brutus persequitur, & Cæsar. Hostes autem omnes judicati, qui M. Antonii sectam secuti sunt. Itaq; id senatusconsultū pleriq; interpretantur etiam ad tuos, sive captivos, sive dedititios, pertinere. Equidē nihil dissensi duriùs, cùm nominatim de C. Antonio decernerem, quòd it à statueram, à te cognoscere causam ejus Senatum oportere. 10. Calend. Maias.

M Brutus. M. T C. S. D. ad Br. Epist. 4.

QUantâ sim lætitiâ affectus, cognitis rebus Bruti nostri & consulum, facilius est tibi existimare, quàm mihi scribere. Cùm alia laudo, & gaudeo accidisse, tum quòd Bruti eruptio non solùm ipsi salutaris fuit, sed etiam maximo ad victoriam adjumento. Quòd scribis, trium Antoniorum unam atq; eandem causam esse; quid ego sentiam, mei judicii esse: statuo nihil, nisi hoc; Senatus aut populi Romani judicium esse de iis civibus qui pugnantes non interierint. At hoc ipsum, inquies, iniquè facis, qui hostilis animi in Remp. homines cives appelles. Imò justissimè: quod enim nondum Senatus censuit, nec populus Romanus jussit, id arroganter non præjudico, neq; revoco ad arbitrium meum. Illud quidem non muto, quod

quod ei, quem me occidere res non coegit, neque crudeliter quidquam eripui, neque dissolutè quidquam remisi habuiq; in mea potestate, quoad bellum fuit. Multò quidem honestius judico magisq; quod concedere possit Resp. miserorum fortunam non insectari, quam infinita tribuere potentibus, quæ cupiditatem & arrogantiam incendere possint. Qua in re (Cicero, vir optime, ac fortissime, mihique merito, & meo nomine, & Reip charissime) nimis credere videris spei tuæ; statimque, ut quisq; aliquid rectè fecerit, omnia dare ac permittere; quasi non liceat traduci ad mala consilia corruptum largitionibus animũ. Quæ tua est humanitas, æquo animo te moneri patieris, præsertim de communi salute: facies tamen quod tibi visum fuerit: etiam ego, cùm me docueris. Nunc (Cicero) nunc agendum est, ne frustra oppressum esse Antonium gavisi simus, neu semper primi cujusque mali excidendi causa sit, ut aliud renascatur illo pejus. Nihil jam neq; opinantibus aut patientibus nobis adversi evenire potest, in quo non cùm omnium culpa, tum præcipuè tua futura sit; cujus tantã auctoritatẽ Senatus ac populus Romanus non solùm esse patitur, sed etiã cupit, quanta maxima in libera civitate unius esse potest: quam tu non solùm bene sentiendo, sed etiam prudenter tueri debes. Prudentia porrò, quæ tibi superest, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus. Alia omnia sic abundè adsunt, ut

cum quolibet antiquorum comparari possint tuæ virtutes. Unum hoc grato animo liberalíq; profectum, cautiorem ac moderatiorem liberalitatem desiderat. Nihil enim Senatus cuiquam dare debet, quod malè cogitantibus exemplo, aut præsidio sit. Itaq; timeo de consulatu, nè Cæsar tuus altiùs se ascendisse putet decretis tuis, quàm indè, si consul factus sit, descensurum. Quòd si Antonius ab alio relictum regni instrumentum, occasionem regnandi habuit; quonam animo fore putas, si quis auctore non tyranno interfecto, sed ipso Senatu putat se imperia qualibet concupiscere posse? Quare tum & facilitatem, & providentiam laudabo tuam, cùm exploratum habere cœpero, Cæsarem honoribus, quos acceperit, extraordinariis fore contentum. Aliena igitur, inquies, culpæ me reum facies? prorsus aliena, si providori potuit nè existeret: quòd utinam inspectare possis timorem de illo meum. His literis scriptis, te consulem factum audivimus. Tum verò incipiam proponere mihi Rempublicam, etiam suis nitẽtem viribus, si istuc videro. Filius valet, & in Macedoniam cum equitatu præmissus est. Idib. Maiis, ex castris.

T. & C. Tyroni S. P. D. Fam. 16. 9.

NOs à te, ut scis, discessimus ad quartum Nonas Novemb. Leucadem venimus ad octavum Idus Novemb. ad septimum Actiũ: ubi propter tempestatem ad sextum Idus morati sumus. Indè ad quintum Idus Corcyram bellissimè navigavi-

gavimus. Corcyræ fuimus usque ad decimum sextum Calend. Decemb. tempestatibus retenti. Ad 15. Cal. Decemb. à portu Corcyræorum, ad Cassiopem stadia 120 processimus. Ibi retenti ventis fuimus usq; ad Nonum Calend. Interea, qui cupidè profecti sunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cœnati solvimus. Indè Austro lenissimo, cœlo sereno, nocte illâ & die postero, in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus: eodémq; vento postridie (id erat ad septimum Calend. Decemb.) horâ quartâ Brundusium venimus: eodémq; tempore simul nobiscum in oppidum introiit Terentia, quæ te facit plurimi. Ad quintum Calend. Decemb. servus Cnei Planci Brundusii tandem aliquando mihi à te expectatissimas literas reddidit, datas Idibus Novemb. quæ me molestiâ valde levârunt; utinam omnino liberâssent. Sed tamen Asclapo medicus planè confirmat, propediem te valentem fore. Nunc quidē ego te hortor, ut omnem diligentiam adhibeas ad convalescendum. Tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me novi: scio te omnia facturum, ut nobiscum quamprimum sis: sed tamen ità velim, ut nè quid properes. Symphoniam Lysonis velim vitâsses, nè in quartam hebdomadam incideres. Sed quando pudori tuo maluisti obsequi quàm valetudini, reliqua cura. Curio misi, ut medico bonos haberetur, & tibi daret quod opus esset: me, cui jussisset, curaturum. Equum & mulum Brundusii tibi reliqui,

liqui. Romæ vereor nè ex Calend. Januar. magnì tumu'tus sint. Nos agemus omnia modice. Reliquum est, ut te hoc rogem, & à te petam, nè temerè naviges. Solent nautæ festinare quæstus sui causâ. Cautus sis, mi Tiro. Mare magnum & difficile tibi restat. Si poteris, cum Mescinio (cautè is solet navigare) si minùs, cum honesto aliquo homine, cujus auctoritate navicularius moveatur. In hoc omnẽ diligentiam si adhibueris, téq; nobis incolumem præstiteris, omnia à te habebo. Etiam atque etiam, noster Tiro, vale. Medico Curio, Lysoni de te scripsi diligentissimè. Vale, & salve.

Libri tertii finis.

LIBER QUARTUS.

M.T.C. Servio Sulpitio S.P.D. Fam. lib. 13. Ep. 17.

MArcus Curius, qui Patris negotiatur, multis & magnis de causis à me diligitur. Nam & amicitia pervetus mihi cum eo est, ut primùm in forum veni, instituta; & Patris, cùm aliquoties antea, tum proximè hoc miserrimo bello, domus ejus tota mihi patuit: quâ, si opus fuisset, tam essem usus quàm meâ. Maximum autem mihi vinculum cum eo est, quasi sanctioris

ctioris cujusdam necessitudinis, quòd est Attici nostri familiarissimus, eúmque unum prater cæteros observat ac diligit. Quem situ jam fortè cognovisti, puto me hoc, quod facio, facere seriùs. Eâ enim est humanitate & observantiâ, ut eum tibi jam ipsum per se commẽdatum putem. Quod tamen si ità est, magnopere à te queso, ut ad eam voluntatem, si quam in illum ante has meas literas contulisti, quàm maximus postea commendatione nostrâ cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam suam minùs se tibi obtulit, aut eum nondum satis habes cognitum, aut qua causa est cur majoris cõmendationis indigeat; sic tibi eum commendo, ut neq; majore studio quenquam, neq; justioribus de causis cõmendare possim. Faciámque id, quod debent facere ii, qui religiosè & sine ambitione cõmendant. Spondebo enim tibi, vel potiùs spondeo, in méq; recipio, eos esse M. Curii mores, eámque tum probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum & amicitiâ tuâ, & tam accuratâ commendatione, si tibi sit cognitus, dignũ sis existimaturus. Mihi certè gratissimum feceris, si intellexero has literas tantum, quantum scribens considebam, apud te pondus habuisse. Vale.

M. T. Cicero Q. Thermo Prop. S. P. D. Fam. 13. Epist. 57.

QUò magis quotidie ex literis nuntiisq; bellum magnũ esse in Syria cognosco, eò vehementiùs à te pro nostra necessitudine contendo, ut

mihi M. Anneium legatum primo quoq; tempore remittas. Nam ejus operâ, cõsilio, scientiâ rei militaris, vel maximè intelligo, me & Remp. adjuvari posse. Quòd nisi tanta res ejus ageretur, nec ipse adduci potuisset ut à me discederet; neque ego, ut eum à me dimitterem. Ego in Ciliciam proficisci cogito circiter Calend. Maii. Ante eam diem Anneius ad me redeat oportet. Illud quod tecum & coràm & per literas diligentissimè egi, id te nunc etiam atq; etiam rogo, cures tibi sit, ut suum negotium quod habet cum populo Sardiano, pro causa veritate, & pro sua dignitate conficiat. Intellexi ex tua oratione, cùm tecum Ephesi locutus sum, te ipsius M. Anneij causâ omnia velle. Sed tamen sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quàm si intellexero per te illum ipsum negotiũ ex sententia confecisse. Idq; quamprimùm ut efficias te etiam atq; etiam rogo. Vale.

M.T.C.P.Silio Proc. S.D.Fam.13.63.

NOn putavi fieri posse ut mihi verba deessent; sed tamen in C.Lanio commendando desunt. Itaq; rem tibi exponam paucis verbis: sed tamen ut planè perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est, quanti faciamus & ego & frater meus, qui mihi charissimus est, C.Lantum. Id fit cùm plurimis ejus officiis, tum summâ ejus probitate & singulari modestiâ. Eum ego à me invitissimus dimisi, cùm propter familiaritatem, & consuetudinis suavitatem; tum quòd consilio ejus fideli,

deli, ac etiam bono libenter utebar. Sed vereor nè jam mihi superesse verba putes, quæ dixeram de futura. Commendo tibi hominem, sicut intelligis me, de quo ea suprà scripserim, debere commendare. Atéq; vehementer etiam atq; etiam peto, ut, quod habet in tua provincia negotii, expedias; quod tibi videbitur rectum esse, ipsi dicas. Hominem facillimũ, liberalissimúmq; cognosces. Itaq; te rogo ut eum solutum, liberum, confectis ejus negotiis per te, quamprimum ad me remittas. Id mihi fratríq; meo gratissimum feceris. Vale.

M.T.C. Terentia, Tullia, Q. Frater & Q. filius Tironi S.P.D. Fam. lib. 16. Epist. 11.

ETsi opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero; tamen non tam meâ, quàm tuâ causâ doleo, te non valere. Sed quando in quartanam conversa est vis morbi (sic enim scribit Curius) spero te, diligentiâ adhibitâ, etiam firmiorem fore. Modò fac id quod humanitatis tuæ est, nè quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quàm commodissimè convalescas. Non ignoro quantum ex desiderio labores; sed erunt omnia facilia, si valebis. Festinare te nolo, nè nauseæ molestiam suscipias æger, & periculosè hyeme naviges. Ego ad urbẽ accessi prid. Non. Januar. obviam mihi sic est proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipsam flammam civilis discordiæ, vel potiùs belli: cui cùm cuperem mederi, &, ut arbitror, possem; cupiditates certorum hominum (nam ex utraque parte

parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimẽto mihi fuerunt. Omnino & ipse Cæsar, amicus noster, minaces ad Senatum, & acerbas literas miserat; & erat adhuc impudens, qui exercitũ & provinciam invito senatu teneret; & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster & Qu. Cassius, nullâ vi expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti erant. Posteaquam Senatus consulibus, prætoribus, tribunis plebis, & nobis (qui procõsules sumus) negotium dederat, ut curaremus nè quid Resp. detrimenti caperet; nunquam majore in periculo civitas fuit, nunquam improbi cives habuerũt paratiorẽ ducem. Omnino ex hac quoq; parte diligentissimè comparatur. Id fit auctoritate & studio Pompeii nostri, qui Cæsarem serò cœpit timere. Nobis inter has turbas Senatus tamen frequens flagitavit triumphum: sed Lentulus consul, quò magis suum beneficiũ faceret, simul atque expedisset quæ essent necessaria de Rep. dixit se relaturum. Nos agimus nihil cupidè, eóque est nostra pluris auctoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisq; partem tueretur: nos Capuam sumpsimus. Hæc te scire volui. Tu etiam atq; etiam cura ut valeas, literásq; ad me mittas, quotiescunque habebis cui des. Etiam atque etiam vale. Dat. pridie Idus Januar.

M. T. C. Cn. Pom. Proc. S. ad Attic. 8. Epist. 15.

CUm ad te literas misissem, quæ tibi Canusii reddite sunt, suspicionem nullam habebã, te

Reip.

Reip. causâ mare transiturum: erámq; in spe magna fore, ut in Italia possemus aut concordiâ constituere (quâ mihi nihil utilius videbatur) aut Remp. summa cum dignitate defendere. Interim nondum meis literis ad te perlatis, ex iis mandatis, quæ Dialio ad consules dederas, certior tui consilii factus, non expectavi dũ mihi à te literæ redderentur: confestímq; cum Qu. fratre & cum liberis nostris iter ad te in Apuliam facere cœpi. Cùm Theanum Sidicinum venissem, C. Messius familiaris tuus mihi dixit, aliíq; complures, Cæsarem iter habere Capuam, & eo ipso die mansurum esse Æsernia. Sanè sum commotus, quòd, si ità esset, non modò iter meum interclusum, sed me ipsum planè exceptum putabam. Itaq; tum Cales processi, ut ibi potissimùm consisterem, dum certũ nobis ab Æsernia de eo, quod audieram, referretur. At mihi, cùm Calibus essem, affertur literarũ tuarũ exemplum, quas tu ad Lentulum Consulẽ misisses. Hæ scriptæ sic erant; Literas tibi à L. Domitio ad 13. Calend. Mar. allatas esse; earúmque exemplum subscripseras: magníq; interesse Reip. scripseras, omnes copias primo quoq; tempore in unũ locũ cõvenire, & ut, præsidii quod satis esset, Capuæ relinqueres. His ergò literis lectis, in eadẽ opinione fui quâ reliqui omnes, te cũ omnibus copiis ad Corfiniũ esse vẽturũ; quò mihi, cùm Cæsar ad oppidũ castra haberet, tutũ iter esse nõ arbitrabar. Cùm res in summa expectatione esset, utrũq; simul

simul audivimus, & quæ Corfinii acta essent, & te iter Brundusium facere cœpisse. Cúmque nec mihi nec fratri meo dubium esset, quin Brundusium contenderemus; à multis, qui è Samnio Apuliáq; veniebant, admoniti sumus ut caveremus nè excuperemur à Cæsare, quòd is in eadē loca, quæ nos petebamus, profectus, celeriùs etiam, quàm nos possemus, eò quò intenderat venturus esset. Quod cùm ità esset, nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, ut temeritas nostra non solùm nobis, sed etiam reipub. noceret: cùm præsertim non dubitaremus, quin si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamē jam consequi non possemus. Interim accepimus tuas literas, Canusio ad 10. Calend. Martii datas, quibus nos hortaris ut celeriùs Brundusium veniamus: quas cùm accepissemus ad 3. Calend. Mart. non dubitabamus, quin iu jam Brundusium pervenisses; nobísq; iter illud omnino intercluſum videbatur, neque minùs nos esse captos, quàm qui Corfiniū venissent. Neq; enim eos solos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidissent; sed eos nihilominus, qui regionibus excluſi, intra præsidia, atque intra arma aliena venissent. Quod cùm ità sit, maximè vellem primùm tecum semper fuisse; quod quidem tibi ostenderam, cùm à me Capuam rejiciebam. Quod feci non vitandi oneris causâ, sed quòd videbam teneri illam urbem sine exercitu non posse: accidere autem mihi volebam, quod doleo virtus for-

fortissimis accidisse. Quoniam autem tecum ut essem non contigit, utinam tui consilii certior factus essem: nam suspicione assequi non potui, quòd omnia priùs arbitratus sum fore, quàm ut hac Reip. causa in Italia non posset, duce te, consistere. Neque verò nunc consilium tuum reprehendo, sed fortunam Reip. lugeo: nec si ego quid tu fis secutus non perspicio, idcirco minùs existimo te nihil nisi summâ ratione fecisse. Mea quæ semper fuerit sententia, primùm de pace vel iniquâ conditione retinendâ, deinde de urbe (nam de Italia quidem nihil mihi unquam ostenderas) meminisse te arbitror. Sed mihi non sumo, ut meum consilium valere debuerit: secutus sum tuum: neq; id reipub. causâ, de qua desperavi, quæ & nunc afflicta est, nec excitari sine civili pernicioſissimo bello potest: sed te quærebam; tecum esse cupiebam: neque ejus rei facultatem, siqua erit, prætermittam. Ego me in hac omni causa facilè intelligebam pugnandi cupidis hominibus non satisfacere. Primùm enim præmetuli, me nihil malle, quàm pacem: non quin eadem timerem, quæ illi; sed ea bello civili leviora ducebam. Indè suscepto bello, cùm pacis conditiones ad te afferri, à téque ad eas honorificè & largè responderi viderim, duxi meam rationem, quam tibi facilè me probaturum, pro tuo in me beneficio, arbitrabar. Memineram me esse unũ, qui pro meis maximis in Remp. meritis supplicia miserrima & crudeliſſima pertulisſem: me

essa

esse unum, qui si offendissem ejus animum, cui tũ, cùm jam in armis essemus, consulatus tamẽ alter, & triumphus amplissimus deferebatur, subjicerer eisdẽ præliis; ut mea persona semper ad improborum civium impetus aliquid videretur habere popularе. Atq; hæc non ego priùs jam suspicatus, quàm mihi palàm denunciata sunt: neq; ea tam pertimui, si subeunda essent, quàm declinanda putavi, si honestè vitare possem. Quoniam brevem illius temporis, dum in spe pax fuit, rationem nostram vides: reliqui facultatem res ademit. Iis autem quibus non satisfacio, facilè respondeo: neque enim ego amicior C. Cæsari unquã fui, quàm illi; neq; illi amiciores Reip. quàm ego. Hoc inter me & illos interest, quòd, cùm & illi cives optimi sint, & ego ab ista laude non absim, ego conditionibus (quod idem te intellexerã velle) illi armis disceptari maluerunt: quæ quoniam ratio vicit, perficiam profectò, ut neq; Respub. civis à me animum, neq; tu amici desideres.

Cn. Pomp. Marcello & L. Lentulo Cons. S.
D. ad Attic. 8. 17.

EGo, quòd existimabam dispersos nos, neque reipub. utiles, neq; nobis præsidio esse posse, idcirco ad L. Domitiũ literas misi: primùm ut ipse cum omni copia ad nos veniret; si de se dubitaret, ut cohortes 19. quæ ex Piceno ad me iter habebãt, ad nos mitteret. Quod veritus sum, factum est, ut Domitius implicaretur, neq; ipse satis firmus esset

ad

ad castra facienda, quòd meas 19. & suas 12. cohortes tribus in oppidis distributas haberet (nam partim Albæ, partim Sulmone collocavit) neque, si vellet, expedire posset. Nunc scitote me esse in summa solicitudine: nam & tot & tales viros periculo obsidionis liberare cupio: neque subsidio ire possum, quòd his duabus legionibus non puto esse committendum, ut illuc ducantur. Ex quibus tamen non amplius 14. cohortes contrahere potui, quas Brundusium misi; neq; Canusium sine præsidio, dum abessem, putavi esse dimittendum. Dialio mandâram, quòd majores copias sperabam nos habituros, ut, si vobis videretur, alteruter vestrûm ad me veniret; alter in Siciliam, cum ea copia quam Capuæ & circum Capuam comparâstis, & cum iis militibus quos Faustus legit, proficisceretur; Domitius cum 12. suis cohortibus eodem adjungeretur, reliquæ copiæ omnes Brundusium cogerentur, & indè navibus Dyrrachium transportarentur. Nunc cùm hoc tempore nihilo magis ego, quàm vos, subsidio Domitio ire possim, seu per montes explicare, non est nobis committendum, ut ad has 14. cohortes, quas dubio animo habeo, hostis accedere, aut in itinere me consequi possit. Quamobrem placitum est mihi (etiam video C. Marcello, & cæteris nostri ordinis, qui hîc sunt) ut Brundusiũ ducerẽ hanc copiã, quam ego mecũ habeo. Vos hortor, ut, quodcunq; militũ cõtrahere poteritis, contrahatis, & eodẽ Brundusiũ veniatis

veniatis quamprimum. Arma quæ ad me miſſuri eratis, iis cenſeo armetis milites, quos vobiſcũ habetis; quæ arma ſuperabunt, ea ſi Brunduſium jumentis deportaveritis, vehementer Reip. profueritis. De hac re vellem noſtros certiores faceretis. Ego ad P. Lupum & C. Coponium Prætores miſi, ut ſe nobis conjungerent, & militũ quod haberent ad nos deducerent. Valete.

M.T.C. Mario S.D. Fam. lib. 7. Epiſt. 3.

PErſæpe mihi cogitanti de cõmunibus miſeriis, in quibus tot annos verſamur, & (ut video) verſabimur, ſolet in mentem venire illius temporis, quo proximè fuimus unà: quinetiam ipſum diem memoriâ teneo. Nam ad tertium Id. Maias, Lẽtulo & Marcello Conſulibus, cùm in Pompeianum veſperi veniſſem, tu mihi ſolicito animo præſtò fuiſti. Solicitum autem te habebat cogitatio tum officii, tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebare nè officio deeſſem: ſi proficiſcerer ad bellum, periculum te meum commovebat. Quo tempore vidiſti profectò me quoque ità conturbatum, ut non explicarem quid eſſet optimum factu: pudori tamen malui, famæq; cedere, quàm ſalutis meæ rationem ducere. Cujus me mei facti pœnituit, non tam propter periculum meum, quàm propter vitia multa, quæ ibi offendi quò veneram. Primùm neq; magnas copias, neq; bellicoſas: deinde, extra ducem, paucóſq; præterea, (de principibus loquor) reliqui primùm in ipſo bello

bello rapaces; deinde in oratione ità crudeles, ut ipsam victoriam horrerem: maximum autem aes alienum amplissimorum virorum. Quid quaeris? Nihil boni, praeter causam. Quae cùm vidissem, desperans victoriam, primùm coepi suadere pacẽ, cujus fueram semper auctor; deinde cùm ab ea sententia Pompeius valde abhorreret, suadere institui ut bellum duceret. Hoc interdum probabat, & in ea sententia videbatur fore, & fuisset fortasse, nisi quadam ex pugna coepisset suis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille summus, nullus imperator fuit. Signa tyrone & collectitio exercitu cum legionibus robustissimis contulit: victus turpissimè, amissis etiam castris, solus fugit. Hunc ego belli mihi finẽ feci: nec putavi, cùm integri pares non fuissemus, fractos superiores fore. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendũ fuit, aut in aliquas insidias incidendũ, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Jubam confugiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria. Certè nihil fuit praeterea, si te victori nolles aut nòn auderes committere. Ex omnibus autem iis, quae dixi, incommodis, nihil tolerabilius exilio, praesertim innocẽti, ubi nulla adjuncta est turpitudo: addo etiam, cùm eã urbe careas, in qua nihil sit quod videre possis sine dolore. Ego cum meis (si quicquã nunc cujuspiam est) etiam in meis esse malui. Quae acciderunt, omnia dixi esse futura. Veni domũ, non

quòd optima vivendi conditio esset: sed tamen, si esset aliqua forma Reipub. tanquam in patria ut essem; si nulla, tanquam in exilio. Mortem mihi cur conscisscrem, causa nulla visa est; cur optarem, multa. Vetus est enim, Ubi non sis qui fueris, non esse cur velis vivere. Sed tamen vacare culpâ magnum est solatium: præsertim cùm habeam duas res, quibus me sustentem: optimarũ artium scientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi vivo nunquam eripietur; altera nè mortuo quidem. Hæc ad te scripsi verbosiùs, & tibi molestus fui, quòd te cùm mei, tum Reip. cognovi amantissimum. Notum tibi omne consilium meum esse volui, ut primùm scires, me nunquam voluisse plus quenquam posse, quàm universã Remp. postea autem quàm alicujus culpâ tantum valeret unus, ut obsisti non posset, me voluisse pacem: amisso exercitu, & eo duce in quo spes fuerat una, me voluisse etiam, reliquis omnibus postquam non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli: nunc autem, si hæc civitas est, civem esse me; si non, exulem esse non incommodiore loco, quàm si me Rhodum, aut Mitylenas contulissem. Hactenum coràm maluera̅m; sed quia longiùs fiebat, volui per literas eadem; ut haberes quid diceres, si quando in vituperatores meos incidisses. Sunt enim, qui, cũ meus interitus nihil fuerit Reipub. profuturus, criminis loco putent esse quòd vivam. Quibus ego certè scio non videri satis multos perisse: qui si me audissent

dissent, quamvis iniquâ pace, honestè tamen viverent: armis enim inferiores, non causâ fuissent. Habes epistolam verbosiorem fortasse quàm velles: quod tibi ità videri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego, si quæ volo expediero, brevi tempore te (ut spero) videbo. Vale.

M.T.C. Marcello S.D. Fam. lib. 4. Epist 7.

ETsi eo te adhuc consilio usum intelligo, ut id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipse dissentiam, sed quòd eâ te sapientiâ esse judicem, ut meum consilium non anteponam tuo: tamen & amicitiæ nostræ vetustas, & tua summa erga me benevolentia, quæ mihi jam à pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad te, quæ & saluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem à dignitate. Ego eum te esse, qui horum malorum initia multò antè videris, qui consulatum magnificentissimè atque optimè gesseris, præclarè memini: sed idem etiam illa vidi, neque te consilium civilis belli ità gerendi, neq, copias Cn. Pompeii, nec genus exercitus probare, sempérque summè diffidere. Qua in sententia me quoque fuisse memoriâ tenere te arbitror. Itaque neque tu multùm interfuisti rebus gerendis; & ego id semper egi, nè interessẽ. Non enim iis rebus pugnabamus, quibus valere poteramus, consilio, authoritate, causâ, quæ erant in nobis superiora: sed lacertis & viribus, quibus pares non eramus. Victi sumus igitur, aut, si vinci dignitas non potest,

fracti certè & abjecti. In quo tuum consilium nemo potest non maximè laudare, quòd cum spe vincendi simul abjeciſti certandi etiam cupiditatẽ; ostendiſtiq; ſapientem & bonum civem initia belli civilis invitum ſuſcipere, extrema non libenter perſequi. Qui non idem conſilium, quod tu, ſecuti ſunt, eos video in duo genera eſſe diſtractos. Aut enim renovare bellũ conati ſunt, hiq; ſe in Africam contulerunt; aut, quemadmodum nos, victori ſeſe crediderunt. Medium quoddam tuum conſilium fuit, qui hoc fortaſſe humilis animi duceres, illud pertinacis. Fateor à pleriſq;, vel dicam ab omnibus ſapiens tuum conſilium; à multis etiam magni ac fortis animi judicatum: ſed habet iſta ratio (ut mihi quidem videtur) quendam modũ; præſertim cùm tibi nihil deeſſe arbitrer ad tuas fortunas omnes obtinendas, præter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud eſſe quod dubitationem afferret ei penes quem eſt poteſtas, niſi quòd vereretur nè tu illud beneficium omnino non putares. De quo quid ſentiam, nihil attinet dicere; cùm appareat, ipſe quid fecerim. Sed tamen ſi jam ità conſtituiſſes, ut abeſſe perpetuò malles, quàm ea quæ nolles, videre: tamen id cogitare deberes, ubicunq; eſſes, te fore in ejus ipſius, quẽ fugeres, poteſtate. Qui ſi facilè paſſurus eſſet, te carẽtẽ patriâ & fortunis tuis, quietè & liberè vivere: cogitandũ tibi tamẽ eſſet, Romæ & domi tua cujuſmodi res eſſet, an Mitylenis aut Rhodi malles vive-

vivere. Sed cùm ità latè pateat ejus potestas, quẽ veremur, ut terrarum orbem complexa sit; nónne mavis sine periculo domi tuæ esse, quàm cum periculo alienæ? Equidem etiam si oppetenda mors esset, domi atq; in patria mallem, quàm in externis atque alienis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt; quorum est magna, pro tuis maximis clarissimísq; virtutibus, multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam dissipari nolumus. Nam etsi nullã potest accipere injuriam, quæ futura perpetua sit; propterea quòd neq; is qui tenet Rempub. pateretur, neque ipsa Respub. tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. Ii autem qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere confiderem. Hoc pro te unius solicitudines, unius etiam multæ & assiduæ lacrymæ C. Marcelli, fratris optimi, deprecantur: nos curâ & dolore proximi sumus; precibus tardiores, quòd jus adeundi, cùm ipsi deprecatore egnerimus, non habemus. Gratiâ tantum possumus, quantum vilti. Sed tamen consilio, studio, Marcello non desumus: à tuis reliquis non adhibemur: ad omnia parati sumus.

M. Marcellus M. Cic. S. D. Fam. lib. 4. Epist. 11.

PLurimùm valuisse apud me tuam semper auctoritatem, cùm in omni re, tum in hoc maximè negotio, potes existimare. Cùm mihi C. Marcellus frater amantissimus mei, non solùm consilium daret, sed precibus quoq; me obsecraret; non

priùs mihi persuadere potuit, quàm tuis est effectũ literis, ut uterer vestro potissimùm consilio. Res quemadmodum sit acta, vestræ literæ mihi declarant. Gratulatio tua etsi est mihi probatissima, quòd ab obtimo sit animo; tamen hoc mihi multò jucundius est, & gratius, quòd in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui verè meæ saluti faverent, te cupidissimũ mei, singularémq; mihi benevolentiam præstitisse cognovi. Reliqua sunt ejusmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facilè & æquo animo carebam. Hoc verò ejusmodi esse statuo, ut sine talium virorum & amicorum benevolentiâ, neque in adversa, neque in secunda fortuna quispiam vivere possit. Itaq; hoc egò mihi gratulor. Tu verò ut intelligas homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi præstabo. Vale.

Servius Sulpitius M.C.S.D.Fam.4.Epist.12.

ETsi scio non jucundissimum nuncium me vobis allaturum, tamen, quoniam casus & natura in bonis dominantur, visum est faciendum, quoquo modo res se haberet, vos certiores ut facerem. Ad v. Cal. Junii, cùm ab Epidauro Piraeum navi advectus essem, ibi Marcellum collegam nostrum conveni, eúmq; diem ibi consumpsi, ut cum eo essem. Postero die, cùm ab eo digressus essem eo consilio, ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquámque jurisdictionem absolverem: ille, uti aiebat, supra Maleas Italiam versus navigaturus erat.

erat. Postridie ejus diei, cùm ab Athenis proficisci in animo haberem, circiter horam decimam noctis, Posthumius familiaris ejus ad me venit, & mihi nunciavit, M. Marcellum collegam nostrũ, post cœnæ tempus, à P. Magio Chilone, familiari ejus, pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse; unum in stomacho, alterum in capite secundum aurem; sperare tamen eum vivere posse: Magium se ipsum interfecisse: postea se à Marcello ad me missum esse, qui hæc nunciaret, & rogaret uti cogerem medicos. Coegi, & è vestigio eò sum profectus primâ luce. Cùm non longè à Piræeo abessem, puer Acidini obviàm mihi venit cum codicillis, in quibus erat scriptum, paulò ante lucem Marcellum diem suum obiisse. Ità vir clarissimus ab homine teterrimo acerbissimâ morte est affectus: & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus est amicus qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculũ ejus perrexi: inveni duos libertos, & pauculos servos: reliquos aiebant profugisse, metu perterritos, quòd dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. Coactus sum in eadẽ illa lectica, quà ipse delatus eram, meisq; lecticariis in urbẽ eum referre: ibiq; pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curavi. Ab Athenienſibus, locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui; quòd religione se impediri dicerent: neq; tamen id antea cuiquam concesserant. Quod

proximum fuit, ubi in quo vellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academia locum delegimus: ibiq; eum combussimus; posteáque curavimus, ut iidem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. Ità, quæ nostra officia fuerunt, pro collegio & propinquitate, & vivo & mortuo omnia ei præstitimus. Vale. Datæ prid. Calend. Jun. Athenis.

M.T.C.Q.Ligario S.D. Fam. 6. 3.

ETsi tali tuo tempore me aut consolandi aut juvandi tui causâ scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci, quia neq; lenire videbar oratione, neq; levare posse dolorem tuum. Postea verò quàm magnam spem habere cœpi fore, ut te brevi tempore incolumē haberemus; facere non potui, quin tibi & sententiam & voluntatem declararem meam. Primùm igitur scribam quod intelligo & perspicio, non fore in te Cæsarem duriorem. Nam & res eū quotidie, & dies, & opinio hominum, &, ut mihi videtur, etiam sua natura mitiorem facit: idq; cùm de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis ejus: quibus ego ex eo tempore, quo primùm ex Africa nuntius venit, supplicare unà cùm fratribus tuis non destiti. Quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua & perpetua salutis tuæ cura tantum proficit, ut nihil sit, quod non ipsum Cæsarem tributurum

rum existimem. Et si tardiùs fit quàm voluimus: magnis occupationibus ejus, à quo omnia petũtur, aditus ad eum difficiliores fuerunt: & simul Africanæ causæ iratior, diutiùs velle videtur eos habere solicitos, à quibus se putat diuturnioribus esse molestiis conflictatum. Sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissiùs & placatiùs ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmâsse, te in istis molestiis diutiùs non futurũ. Quando quid sentirem exposui; quid velim tuâ causâ, re potiùs declarabo, quàm oratione. Et si tantum possem, quantum in ea Repub. de qua ità meritus sum, ut tu existimas, posse debebam; nè tu quidem in istis incommodis esses. Eadẽ enim causa opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamen quicquid imago veteris meæ dignitatis, quicquid reliquiæ gratiæ valebunt; studium, consilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti: primùm ob eas causas, quas scripsi; deinde, quòd ea de Repub. semper voluisti atq; sensisti, ut non modò nunc secunda sperare debeas, sed etiam, si omnia adversa essent, tamen conscientiâ & factorum & consiliorum tuorum, quæcunq; accíderent, fortissimo & maximo animo ferre deberes. Vale.

M. T. C. Q. Ligario S. D. Fam. 6. 14.

ME scito omnem meum laborem, omnẽ operam, curam, studiũ, in tua salute consumere.

re. Nam cùm te semper maximè dilexi, tum fratrum tuorum (quos aequè atq; te summâ benevolentiâ sum complexus) singularis pietas, amórq; fraternus nullũ me patitur officii erga te, studiiq; munus aut tempus prætermittere. Sed quæ faciam fecerimq; pro te, ex illorũ te literis, quàm ex meis malo cognoscere. Quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi à me declarari volo. Nam si quisquã est timidus in magnis periculosisq; rebus, sempérq; magis adversos rerũ exitus metuens, quám sperans secundos, is ego sum. &, si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, cùm ad 6 Calend. intercalares priores, rogatu fratrum tuorum venissem manè ad Cæsarem, atq; omnem adeundi & conveniendi illius indignitatem, & molestiam pertulissem: cùm fratres & propinqui tui jacerent ad pedes, & ego essem locutus, quæ causa, quæ tempus tum postulabat: non solùm ex oratione Cæsaris, quæ sanè mollis & liberalis fuit; sed etiam ex oculis, & vultu, & multis præterea signis, quæ faciliùs perspicere potui quàm scribere, hanc in opinionem discessi, ut mihi tua salus dubia non esset. Quamobrẽ fac animo magno fortiq; sis; & si turbidissima sapienter ferebas, tranquilliora lætè feras. Ego tamen tuis rebus sic adero, ut difficillimis: neq; Cæsari solùm, sed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amicissimos esse cognovi, pro te, sicut adhuc feci, libentissimè supplicabo. Vale.

D. Brut.

D.Brutus M.T.C.S.D.Fam.11.13.

IAm non ago tibi gratias: cui enim re vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri. Attendere te volo quæ in manibus sunt. Quâ enim prudentiâ es, nihil te fugiet, si meas literas diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de causis (Cicero) non potui: eram sine equitibus, sine jumentis. Hircium periisse nesciebam. Cæsari non credebam priùs, quàm convenissem, & collocutus essem. Hic dies hoc modo abiit. Postridie manè à Pansa sum accersitus Bononiam. Cùm in itinere essem, nunciatum mihi est eum mortuum esse. Recurri ad meas copiolas: sic enim verè eas appellare possum: sunt extenuatissimæ, & inopiâ omniũ rerum pessimè acceptæ. Biduo me Antonius antecessit, itinere multò majore fugiens, quàm ego sequens: ille enim iit passim, ego ordinatim: quacunq; ivit, ergastula solvit, homines arripuit. Constitit nusquam priùs, quàm ad vada venit: quem locũ volo tibi esse notum: jacet inter Appenninum & Alpes, impeditissimus ad iter faciendũ. Cùm abessem ab eo millia passuum triginta, & se jam Ventidio conjunxisset, concio ejus ad me est allata: in qua petere cœpit à militibus, ut se trans Alpes sequerentur; sibi cum Marco Lepido convenire. Succlamatũ est, & frequenter à militibus Ventidianis (nã suos valde quã paucos habet) sibi autin Italia pereundũ esse, aut vincendũ. Etiã orare cœperunt, ut Pollentiã iter facerent. Cùm sustinere

eos

eos non posset, in posterum diem iter suũ contulit. Hac re mihi nunciatâ, statim quinq; cohortes Pollentiam præmisi, meúmque iter eò contuli. Horâ antè præsidium meũ Pollentiam venit, quàm Trebellius cum equitibus. Sanè quàm sum gavisus: in hoc enim victoriam puto consistere. In spem venerant, quòd neq; Planci quatuor legiones omnibus suis copiis pares arbitrabantur, neq; ex Italia tam celeriter exercitũ trajici posse credebãt, Quos ipsi adhuc satis arroganter Allobroges, equitatúsque omnis qui eò præmissus erat à nobis, sustinebant; nostróq; adventu sustineri facilius posse constitimus. Tamen siquo etiam casu Isaram se trajecerint, nè quid detrimenti Reip. injungant, summa à nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimúmq; spem de summa Reipub. habere volumus; cùm & nos, & exercitus nostros singulari concordiâ conjunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, daréq; operam, ut quàm paratissimi ab exercitu reliquisq; rebus pro nostra salute contra sceleratissimam conspirationem hostium confligamus; qui quidem eas copias, quas diu simulatione Reipub comparârunt, subitò ad patriæ periculum converterunt. Vale.

M. T. C. Bruto S. ad Brut. Epist. 2.

SCriptâ & obsignatâ jam epistolâ, litera mihi redditæ sunt à te, plenæ rerum novarũ, maximéq; mirabiles: Dolabellam quinq; cohortes mi-

sisse

ſſe in Cherroneſum. Adeóne copiis abundat, ut
s, qui ex Aſia fugere dicebatur, Europam appe-
ere conetur? Quinq; autem cohortibus quidnam
ſe facturum arbitratus eſt, cùm tu eò quinq; legi-
nes, optimũ equitatũ, maxima auxilia haberes?
Quas quidem cohortes ſpero jamtuas eſſe; quoniã
latro ille tam fuit demens. Et tuum conſilium ve-
hementer laudo, quòd non priùs tuum exercitum
Apolloniã Dyrrachióq; moviſti, quàm de Anto-
nii fuga audîſti, Bruti eruptione, populi Romani
victoriá. Itaq; quòd ſcribis, poſtea ſtatuiſſe te du-
cere exercitum in Cherroneſum, nec pati ſcelera-
tiſſimo hoſti ludibrio eſſe imperiũ populi Romani,
facis ex tua dignitate, & è Repub. Quòd ſcribis
de ſeditione, quæ facta eſt in legione quarta de
Antoniis (quod dicã, in bonam partem accipias)
magìs mihi probatur militũ ſeveritas, quàm tua.
Te benevolentiam exercitus, equitúmq; expertũ
eſſe, vehemẽter gaudeo. De Dolabella, ut ſcribis,
ſi quid habeas novi, facies me certiorẽ: in quo val-
de delector, me antè providiſſe, ut tuum judiciũ
liberum eſſet cum Dolabella belli gerendi: & id
valde pertinuit, ut ego tum intelligebã, ad Remp.
ut nunc judico, ad dignitatẽ tuam. Quòd ſcribis
me maximo odio egiſſe, ut inſectarer Antonios,
idque laudas; credo ità videri tibi: ſed illam di-
ſtinctionem tuam nullo pacto probo: ſcribis enim,
acriùs prohibẽda bella civilia eſſe, quàm in ſupe-
ratos iracundiam exercendam. Vehementer à te,

Brute,

Brute, dissentio; neq; clementiæ tuæ concedo: sed salutaris severitas vincit inanem speciem clementiæ. Quòd si clementes esse voluerimus, nunquam deerũt bella civilia. Sed de hoc tu videris. De me possum idem, quod Plautinus pater in Trinummo; Mihi quidem ætas acta fermè est, tuâ ĩstunc refert maximè. Opprimemini (mihi crede) Brute, nisi provideritis: neq; enim populum semper eundem habebitis, neque Senatum, neque Senatus ducem. Hæc ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta; nihil potest esse verius. Vale. 14. Cal. Maii.

M. T. Cicero S. D. Titio. Fam. 5. 16.

ETsi unus ex omnibus minimè sum ad te consolandum accommodatus, quòd tantum ex tuis molestiis cepi doloris, ut consolatione ipse egerem: tamẽ cùm longiùs à summi luctus acerbitate meus abesset dolor quàm tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meq; in te benevolentiæ, non tacere tanto in tuo mœrore tamdiu; sed adhibere aliquã modicam consolationẽ, quæ levare dolorem tuum posset, si minùs sanare potuisset. Est autem consolatio per vulgata quidem illa maximè, quam semper in ore atque in animo habere debemus; homines nos ut esse meminerimus, eâ lege natos, ut omnibus fortunæ telis proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quò minùs eâ, quâ nati sumus, conditione vivamus; neve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus; eventisque aliorum memoriâ repetendis, nihil accidisse nobis

nobis novi cogitemus. Neq; hæ, neq; cæteræ consolationes, quæ sunt à sapientissimis viris usurpatæ, memoriaq; & literis proditæ, tantùm videntur proficere debere, quantùm status ipse nostræ civitatis, & hæc perturbatio temporum perditorum: cùm beatissimi sint, qui liberos non susceperunt; minùs autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quàm si eosdem bonâ, aut deniq; aliquâ Repub. perdidissent. Quòd si tuum te desiderium movet, aut si tuarum rerum cogitatione mœres; non facilè exhauriri tibi istum dolorem posse universum puto. Sin illa te res cruciat (quæ magis amoris est) ut eorum qui occiderunt miserias lugeas: ut ea non dicam, quæ sæpissime & legi & audivi, nihil malæsse in morte; in qua si resideat sensus, immortalitas illa potiùs, quàm mors dubitanda sit; sin sit amissus, nulla videri miseria debeat, quæ non sentiatur: hoc tamen non dubitans confirmare possum, ea misceri, parari, impendere Reip. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur. Quid est enim jam, non modò pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omnino libertati, ac saluti loci? Non mehercule quenquam audivi hoc gravissimo, & pestilentissimo anno, adolescentulum aut puerum mortuũ, qui mihi non à Diis immortalibus ereptus ex his miseriis, atq; ex iniquissima conditione vitæ videretur. Quare, si tibi unum hoc detrahi potest, nè quid iis, quos amâsti, mali putes contigisse;

tigisse; permultum erit ex mœrore tuo diminutũ: relinquetur enim simplex illa jã cura doloris tui, quæ non cum illis cõmunicabitur, sed ad teipsum propriè referetur. In qua nõ est jam gravitatis ac sapientiæ tuæ, quã tu à puero præstitisti, ferre immoderatiùs casum incommodorũ tuorum, qui sit ab eorũ, quos dilexeris, miseriâ, malóq; sejunctus. Etenim eum semper te & privatis in rebus & publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, & constantiæ serviendũ. Nam quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præripere consilio prudentiáq; debemus. Etenim si nulla unquam fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo quæ non aliquando Ingẽdi modũ fecerit; certè nos, quod est dies allatura, id consilio antè ferre debemus; neque expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus. His ego literis si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assequutum: sin minùs fortè valuissent, officio tamen esse functum benevolentissimi atq; amicissimi; quem me tibi & fuisse semper existimes velim, & futurum esse confidas.

Vale.

FINIS.